

DEN NYA SKOLTRÄDGÅRDEN

EN PLATS FÖR NYFIKENHET, UTFORSKANDE OCH UPPTÄCKT

Gestaltungs-förslag för Uppsala Waldorfskolas skolträdgård

Reflekterande Kappa

Moa Sjösten Andersson & Linnea Torstensson

Examensarbete/Självständigt arbete - 30 hp
Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Uppsala 2025

Den nya skolträdgården - en plats för nyfikenhet, utforskande och upptäckt. Gestaltungsförslag för Uppsala Waldorfskolas skolträdgård

The new school garden - a place for curiosity, exploration and discovery.

Design proposal for the Uppsala Waldorf School's school garden

Moa Sjösten Andersson & Linnea Torstensson

Handledare:	Anna Robling, SLU, Institutionen för stad och land
Examinator:	Petter Åkerblom, SLU, Institutionen för stad och land
Bitr. examinator:	Maria Wisselgren, SLU, Institutionen för stad och land
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kurskod:	EX0860
Program/utbildning:	Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Ansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2025
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd. Samtliga illustrationer är skapade av författarna om inget annat anges.
Originalformat:	Reflekterande kappa: A4 Plansch: A1
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	Landskapsarkitektur, gestaltning, skolträdgård, rekreation, pedagogik, förvaltning, mångfunktionalitet, analys genom syntes

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Förord

Denna reflekterande kappa är skriven av Moa Sjösten Andersson och Linnea Torstensson tillsammans, som den ena av två delar i det examensarbete som blir vårt avslutande kapitel på landskapsarkitektprogrammet innan yrkesexamen. Arbetets andra del utgörs av ett gestaltungsförslag som presenteras separat i planschformat. Tanken med denna kapa är att fördjupa läsarens förståelse för den gestaltungsprocess som lett fram till det slutliga gestaltungsförslaget, men de båda delarna kan likväl ses, och läsas, som två fristående delar.

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Anna Robling för hennes engagemang och för att hon under hela terminen hjälpt oss framåt i arbetet. Vi vill också tacka Uppsala Waldorfskola som gav oss möjligheten och förtroendet att omgestalta deras skolträdgård. Slutligen vill vi även tacka samtliga som tagit sig tid att träffa oss och svara på frågor gällande skolträdgårdar, samt våra nära och kära som stöttat oss genom hela processen.

Sammanfattning

Befolkningsmängden i Sverige ökar samtidigt som barnens friyta minskar. Därför finns ett växande behov av välfungerande och grönskande utemiljöer för barn. För många barn är skolgården den enda utemiljön de vistas i regelbundet, vilket ställer krav på att den är ändamålsenlig och välfungerande ur ett pedagogiskt-, socialt- och förvaltningsperspektiv. Grönskande och mångfunktionella skolgårdar ses idag som hållbara lösningar för att bemöta dessa behov, men samspelet mellan pedagogik, sociala kvalitéer och förvaltning är komplext och det finns vissa utmaningar för att resultatet ska bli välfungerande och hållbart. Det finns pedagoger som tar initiativ till att starta upp och förvalta en skolträdgård, vilket innebär att de får axla ett ansvar som de inte är utbildade att hantera. Det finns ett behov av fler goda exempel på skolträdgårdar, som inspiration för pedagoger, för landskapsarkitekter och beslutsfattare.

Det här arbetet är ett förslag på en omgestaltning av Uppsala Waldorfskolas befintliga skolträdgård, en fristående grundskola för årskurs F-9. Skolans målsättning är att skolträdgården ska utgöra ett nav för all utomhuspedagogik och samtidigt fylla ett rekreationellt syfte för skolans mellan- och högstadielärover som får vistas där under raster. Syftet med arbetet är således att ta fram ett gestaltungsförslag för Uppsala Waldorfskolas skolträdgård som uppfyller deras nuvarande behov och som kan utvecklas för att uppfylla framtida behov. Ur ett bredare perspektiv syftar gestaltningen till att exemplifiera hur en skolträdgård kan utformas med utrymme för både rekreativa och pedagogiska funktioner med ett fokus på funktionell förvaltning.

Arbetet bygger på skrivbordsstudier, platsbesök, dialoger med intressenter, studiebesök på en aktiv skolträdgård samt samtal med yrkesverksamma inom förvaltningssektorn. Detta arbete har tillsammans med ett aktivt pendlande mellan skiss- och analysarbete resulterat i ett gestaltungsförslag som presenteras på fyra planscher (format A1) samt denna reflekterande kapp. Konceptet för gestaltningen har varit "Kurragömma" som hämtats ur waldorfpedagogiken, där nyfikenhet, utforskande och upptäckt står i centrum. Utifrån konceptet valdes sedan de gestaltungsprinciper ut som varit vägledande i gestaltungsprocessen.

Ambitionen är att detta arbete kan få beslutsfattare, på kommunala såväl som fristående skolor att se fördelarna med och vilja satsa på skolträdgårdar och inkludera dessa tidigt i planeringsprocessen av skolgårdar. Ett aktivt och levande samspel mellan planerare, skolverksamheter och förvaltare kan vara en bra framgångsfaktor.

Abstract

Sweden's population is growing, while children's access to outdoor space is decreasing. As a result, there is an increasing need for well-functioning and green outdoor environments for children. For many children, the schoolyard is the only outdoor environment they regularly use. This places demands on the schoolyard to be purposeful and functional from educational, social, and maintenance perspectives. Today, green and multifunctional schoolyards are viewed as sustainable solutions to meet these needs. However, the interaction between pedagogy, social qualities, and management is complex, and there are certain challenges in achieving an outcome that is both functional and sustainable. There are educators who take the initiative to establish and manage a school garden, which means they have to shoulder a responsibility that they are not trained to handle. There is a need for more good examples of school gardens, as inspiration for educators, for landscape architects and decision-makers.

This work is a proposal for a redesign of the Uppsala Waldorf School's existing school garden, an independent school for grades F–9. Their aim is for the garden to become a central hub for all outdoor education, while also serving a recreational function for the school's middle and upper school students during breaks. The purpose of our work has therefore been to develop a design proposal for Uppsala Waldorf School's garden that meets their current needs and has the potential to adapt to future demands. In a broader sense, the aim is to exemplify how a school garden can be designed to accommodate both recreational and educational purposes, with a strong focus on functional maintenance.

The work is based on desk studies, site analysis, dialogues with stakeholders, a study visit to an active school garden, and conversations with professionals in the field of landscape maintenance. This process, combined with an iterative approach alternating between sketching and analysis, resulted in a design proposal that is presented on four posters (format A1) and this reflective report. The concept guiding the design is “Hide and Seek,” inspired by Waldorf pedagogy, where curiosity, exploration, and discovery are central. From this concept, we derived the design principles that have steered the process.

The ambition is that this work can get decision-makers, both in public and independent schools, to see the benefits of and invest in school gardens, and how to ensure they are included early in the planning stages of schoolyards. An active and lively interaction between planners, school operations and administrators can be a good success factor.

Innehållsförteckning

Introduktion.....	6
Skolträdgården - från självförsörjning till mångfunktionalitet.....	7
Projektområde - Uppsala Waldorfskolas skolträdgård.....	9
Projektets relevans.....	11
Syfte.....	12
Frågeställningar.....	12
Avgränsningar.....	12
Referensgrupp vid dialog.....	12
Typ av arbete.....	12
Geografisk avgränsning.....	13
Metoder.....	14
Skrivbordsstudier.....	15
Platsbesök vid Uppsala Waldorfskola.....	15
Studiebesök vid referensprojekt Backa friskola.....	17
Dialog med intressenter.....	19
Samtal med yrkesverksamma på Uppsala skolfastigheter.....	22
Gestaltning.....	22
Analys.....	23
Skissande.....	24
Artificiell intelligens.....	25
Diskussion.....	26
Metoder.....	27
Gestaltningförslaget.....	28
Hållbarhet.....	29
Etik och utmaningar.....	30
Frågor för vidare diskussion.....	31
Referenslista.....	32
Figurförteckning.....	34
Bilaga.....	36
Barnledd rundvandring.....	36
Frågeformulär till pedagoger.....	38

Introduktion

Detta introduktionskapitel behandlar projektets bakgrund, vilken inkluderar en koncis sammanfattning av skolträdgårdens utveckling, en översiktlig introduktion till projektområdet och projektets relevans, samt syftet med projektet, frågeställningar och slutligen avgränsningar.

Skolträdgården - från självförsörjning till mångfunktionalitet

Enligt Uppsala kommuns senaste befolkningsprognos (2024) beräknas befolkningens mängd i Uppsala att öka med nästan 30% till år 2050. I Uppsala kommuns riktlinjer för utemiljöns yta och kvalitet vid förskola och grundskola (2021) betonas att förtätning, som en lösning på behovet av fler bostäder, medför en risk till minskad tillgång på gröna utemiljöer för barn, och en möjlig konsekvens är att den enda gröna utemiljö som många barn kommer få uppleva är förskole- och skolgården. Med anledning av att möjligheten för barn att vistas i gröna och kvalitativa utemiljöer beräknas minska, är det särskilt angeläget att utemiljön på förskolor och skolor är kvalitativ och ändamålsenlig för att stödja barns mentala och motoriska utveckling (Sveriges kommuner och landsting 2015, Uppsala kommun 2021). Riktlinjen gäller för planering, projektering och förvaltning av kommunala såväl som fristående förskolor och skolor i Uppsala kommun (Uppsala kommun 2021). Samtidigt som tillgång på kvalitativa skolgårdar för barn här ses som en viktig prioritering i dagens stadsbyggnad finns även ett ökande intresse hos skolverksamheter att anlägga och använda skolträdgårdar, dels som en del av skolans pedagogiska verksamhet, dels som en plats för rekreation och social interaktion. Ordet skolträdgård nämns dock inte i Riktlinjerna (2021), men däremot nämns bland annat att skolgården ska innehålla en stor andel grönska, zoner för avskildhet, lugn och återhämtning samt utgöra en god grund för utomhuspedagogik.

Skolträdgårdar som pedagogiskt verktyg är inget nytt fenomen. Skolträdgårdens ABC (1990) av Petter Åkerblom och Skolgården: Det gränslösa uterummet (1995) av Titti Olsson är två böcker som beskriver skolträdgårdens betydelse i relation till en 150-årig samhällsutveckling, från 1800-talets mitt och fram till slutet av 1900-talet. Åkerblom (1990) betonar att den initiala motorn till införandet av skolträdgårdar var det rådande försörjningsbehovet som fanns i samhället. Det upptäckta sambandet mellan aktivitetsbaserad utomhuspedagogik och elevers välmående har därefter tillkommit som ytterligare drivkrafter som påverkat skolträdgårdens framtågande (Åkerblom 1990, Olsson 1995, Naturskyddsföreningen 2021).

Åkerblom (1990) lyfter två personer, Olof Eneroth (1825-1881) och John Dewey (1859-1952), vilka kan ses som huvudpersoner i skolträdgårdens tidiga utveckling. Eneroth menar i sin bok Om skolträdgårdar (1863) att praktisk inlärning i en trädgårdsmiljö är en pedagogisk resurs som på sikt stärker individens oberoende och självbestånd. Med andra ord menar Eneroth att kunskaper inom trädgård och odling bidrar till ett resiliellt samhälle. Vidare poängterar författaren att barn behöver komplettera traditionell kunskapsinlärning med praktiska trädgårdslektioner eftersom de motiveras av sin nyfikenhet och möjlighet att utforska nya saker. På så sätt skulle eleverna lättare tillgodogöra sig nya kunskaper. Liksom

Författaren Eneroth, menar den amerikanske reformpedagogen och psykologen John Dewey i boken *Individ, skola och samhälle* (1980) att aktivitetspedagogik är fördelaktigt för barns lärande. Det välkända begreppet *learning-by-doing* härstammar från Deweys pedagogiska förhållningssätt (Åkerblom 1990) och är idag ett vedertaget begrepp, både i och utanför skolans verksamheter.

Åkerblom (1990) såväl som Olsson (1995) lyfter 1950-talets starka ekonomiska utveckling som en bidragande faktor till att skolträdgårdar såväl som trädgårdsodling i allmänhet mer eller mindre konkurrerades ut av bekvämligheten att för en relativt liten peng kunna köpa frukt och grönt i matbutiken. I samband med detta gick trädgårdar generellt från att ha varit en nyttoplats till att bli en rekreativ plats, där estetiska värden fick allt högre prioritet (Olsson 1995). Lorentz Bolin menar i sin bok *Skolträdgården* (1956) att en samhällsutveckling med centraliserade skolor har distanserat elever från naturen, vilket har påverkat deras inlärning negativt. Vidare tillägger Olsson (1995) att små och allt mer hårdgjorda förskole- och skolgårdar, gör det svårt att över huvud taget anlägga och förvalta en skolträdgård, både praktiskt och ekonomiskt. Centraliseringen av skolor tillsammans med allt mer förtätade städer antas vara en bidragande orsak till att skolträdgårdar varit relativt sällsynta under stora delar av 1900-talets andra hälft.

Under början av 2000-talet och framförallt de senaste 10 åren har skolträdgårdar dock åter börjat dyka upp runt om i landet (Naturskyddsföreningen 2021). En tydlig utveckling är att dagens skolträdgårdar läggs fram som en potentiell lokal för undervisning inom betydligt fler områden än odling, till exempel matematik, svenska, engelska och samhällskunskap. Friluftsförbundet (u.å), Lunds universitet (2024) och Folkhälsomyndigheten (2024) lyfter forskningsresultat som visar på de långsiktiga fördelarna med utomhusundervisning, där förbättrad koncentrationsförmåga och ökat välmående hos eleverna är särskilt framträdande. Dorothy Blair (2010) och Dongying et al. (2021) drar även slutsatsen att de positiva effekterna av skolträdgårdar är många, både kortsiktigt och långsiktigt. "Many authors and researchers believe that today's children lack the exposure to the natural world that shapes environmental values [and] active gardening in childhood was the most important predictor of whether trees had personal value in adulthood" (Blair 2010:18).

Inom waldorfpedagogiken står utomhusundervisning, och framförallt odling, på schemat och Rudolf Steiner, waldorfpedagogikens grundare, hade som vision att lärande bör ske med hela kroppen, genom nyfikenhet, utforskande och upptäckt (Rawson 2021). Ett exempel på detta är det pedagogiska inslaget bondens år, som präglar stora delar av undervisningen under vårterminen i årskurs två till höstterminen i årskurs tre (Waldorffederationen u.å.). Detta inslag syftar till att lära barnen om matens väg från jord till bord, och stora delar av denna undervisning sker utomhus där barnen bland annat sår,

planterar och skördar. Waldorfpedagogiken utmärker sig genom att ha odling inskrivet i läroplanen (ibid) och därmed är det viktigt att lärmiljön är ändamålsenlig.

Projektets relevans

Utifrån den historiska bakgrundsinformation som inhämtats om skolträdgårdar kan vi konstatera att syftet med skolträdgårdsverksamheten har förändrats i takt med samhällsutvecklingen, då den gått från att främst vara ämnad för läran om odling och självförsörjning till att fungera som en mångfunktionell plats för pedagogisk verksamhet och rekreation. Vi kan också se att det rådande förtätningsidealet bidragit till att det blivit allt viktigare att utemiljön på förskolor och skolor är kvalitativ, och att skolträdgården därmed blir en viktig byggsten i detta sammanhang. Till följd av detta har skolträdgårdens uppbyggnad blivit allt mer komplex med en betoning på mångfunktionalitet, och vi ser att det behövs en bred kunskapsbas för att utformningen ska bli estetiskt, ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar.

Under kunskapsinhämtningen för detta arbete har vi upptäckt att ett flertal av de guider och böcker som beskriver hur en skolträdgård kan utformas och anläggas upplevs som riktad till skolverksamheten, däribland *Skolträdgårdens ABC*, *Skolgården: det gränslösa uterummet*, *Klassrum med himlen som tak* och Naturskyddsföreningens guide *Kom igång med skolträdgård*. Vi anser att denna komplexa uppgift är ett mycket stort ansvar att lägga på skolverksamheten med tanke på att pedagogernas tid är begränsad och att deras huvudsakliga arbetsuppgift är att undervisa barnen, inte att planera och anlägga skolträdgården. Blair (2010) betonar att resultatet ofta är beroende av lärarnas kunskap och självförtroende inom odling och trädgårdskunskap. Efter dialog med pedagoger och trädgårdsmästare på Uppsala Waldorfskola har vi fått detta bekräftat, då de bland annat uttryckt att de gjort många försök med att starta upp sin skolträdgård men att inget av försöken blivit särskilt långvariga. De menar att det varit en stor utmaning att veta hur ytan ska disponeras, vilka växter som bör planteras och hur platsen kan utformas med förvaltning i åtanke. Vi ser på grund av detta ett behov av inkludering av landskapsarkitekter i planering av skolträdgårdar, och att de i samråd med pedagoger kan skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar skolträdgård som på ett pedagogiskt sätt kan användas i undervisningen.

Syfte

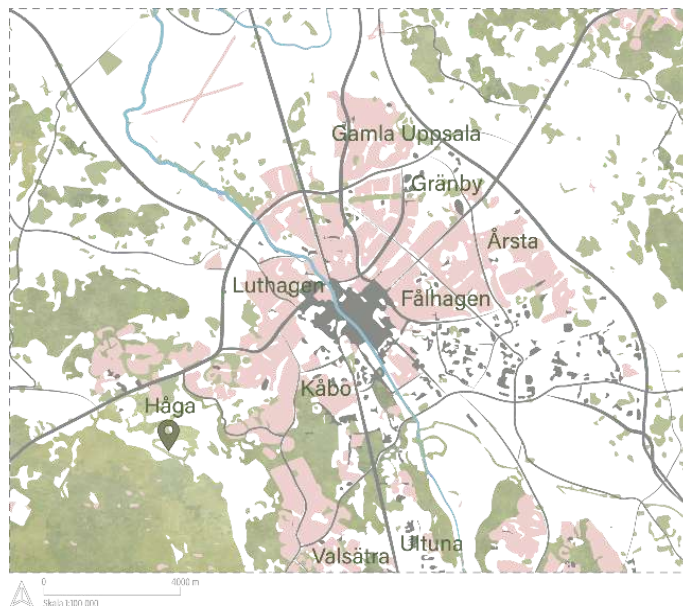
Syftet med arbetet är att ta fram ett gestaltungsförslag för Uppsala Waldorfskolas skolträdgård som ska utgöra en stabil grund för pedagogik och sociala kvalitéer, och där utrymme ges för vidareutveckling utifrån skolverksamhetens framtida behov. Arbetet ska exemplifiera hur en skolträdgård kan utformas på ett mångfunktionellt sätt så att den blir hållbar ur ett estetiskt, ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Arbetet anses vara angeläget då skolträdgårdar kan ha viktig betydelse för barns utevistelse, genom att bidra till ökad naturkontakt i förtätningens tidevarv och inte minst som pedagogisk resurs även i andra skolformer än Waldorf. Då skolträdgårdar återigen blivit aktuella finns ett behov av fler goda exempel, som inspiration för pedagoger, för landskapsarkitekter och beslutsfattare.

Frågeställningar

- Hur kan en skolträdgård utformas på ett sådant sätt att den bidrar med både pedagogiska och sociala kvalitéer?
- Hur kan en mångfunktionell skolträdgård utformas med funktionell förvaltning i åtanke så att den blir hållbar ur ett långsiktigt perspektiv?

Projektområde

Vi har inom ramen för detta examensarbete erbjudits att omgestalta Uppsala Waldorfskolas skolträdgård, vilket är en skola som grundades 1993 och är belägen i en lantlig miljö i natursköna Håga cirka sex kilometer sydväst om Uppsala centrum (se figur 1 & 2). Skolan bedriver undervisning för förskoleklass till årskurs nio, och har idag cirka 150 elever. Skolgården i sin helhet är väl tilltagen med stora friytor för barnen att vistas på, och helhetsmiljön karaktäriseras främst av det lantliga läget och den vilda naturmiljön som till stor del utgörs av tallskog och ädellövskog.

Figur 1. Karta i skala 1:100 000 med Håga utmärkt i förhållande till centrala Uppsala. © Lantmäteriet med illustrativa tillägg.

Figur 2. Karta i skala 1:10 000 som visar att Håga omges av naturmiljöer och ansluter till Hågadalens-Nåstens naturreservat. Genom byn löper Hågavägen, som är den huvudsakliga förbindelsen med övriga Uppsala. © Lantmäteriet med illustrativa tillägg.

Efter samtal med verksamma på skolan kan det konstateras att waldorfpedagogiken tillämpas på samtliga ämnen, teoretiska såväl som praktiska. Under det pedagogiska inslaget bondens år tillbringas mycket tid tillsammans med trädgårdsmästaren i skolträdgården (se figur 3) där barnen bland annat sår, planterar och skördar. Skolan har dock som mål att utveckla ett pedagogiskt helhetstänk kring skolträdgården, där denna ska fungera som nav för stora delar av utomhuspedagogiken. Tanken är att detta helhetstänk ska omfatta i princip samtliga skolämnen för ett flertal årskurser, och att skolträdgården på lång sikt ska bli en betydelsefull undervisningslokal. I nuläget är det dock endast årskurs tre som undervisas i skolträdgården, medan barn från mellan- och högstadiet främst har möjlighet att vistas på platsen under sina raster.

Figur 3. Karta i skala 1:2000 som visar var på skolgården som skolträdgården ligger. Skolgårdens ungefärliga avgränsning är också utmarkerad © Lantmäteriet med illustrativa tillägg.

Barn, pedagoger och trädgårdsmästare har uttryckt att skolträdgårdens nuvarande utformning inte kan uppfylla de behov och funktioner som önskas, det vill säga fungera som undervisningslokal för både praktiska och teoretiska skolämnen samt vara en trevlig vistelseplats för de äldre barnen på skolan. Vi tror på grund av detta att en omgestaltning av skolträdgården kan påverka kvaliteten på utomhusundervisningen i en positiv riktning, där en hållbar och ändamålsenlig utformning kan stärka elevernas motivation att medverka i inlärningsmomenten samt inspirera pedagogerna att bedriva större delar av

undervisningen utomhus. Vi tror även att en genomtänkt utformning med barnperspektivet i fokus kan uppmuntra de äldre eleverna att använda skolträdgården som en vistelseplats för rekreation.

Avgränsningar

Referensgrupp vid dialog

Vid den dialog med barn som genomfördes som en del av analysarbetet avgränsas referensgruppen till årskurs tre på Uppsala Waldorfskola. Anledningarna till detta är att det är tredjeklassarna som undervisas i skolträdgården för tillfället, och urvalet är även ett resultat av att resterande årskurser inte var tillgängliga för dialog.

Typ av arbete

Slutprodukten av detta arbete är ett visionärt och illustrerat gestaltungsförslag med ett särskilt fokus på att förmedla platsens upplevelsevärden och de olika rummens funktioner. Angivna höjddata är hämtade från Uppsala kommuns baskarta. Placeringen av befintlig vegetation har gjorts utifrån ortofoto och egna mått från platsen. Vid en projektering ser vi att en inmätning skulle vara nödvändig. Vi har inte blivit tilldelade någon ekonomisk budget från Uppsala Waldorfskola för hur mycket gestaltungsförslaget får kosta att anlägga, vilket inneburit att vi haft fria händer att skapa ett visionärt men verklighetsförankrat förslag.

Geografisk avgränsning

Den geografiska avgränsningen för arbetet består av två delar, ett större område som vi kallar för skolgården samt ett mindre område som vi kallar för skolträdgården (se fig. 3). Vi har baserat skolträdgårdens arbetsområdesgräns på samtal med pedagoger och rektor på Uppsala Waldorfskola i kombination med vår egen bedömning. I gestaltungsförslaget ingår enbart skolträdgården, men hela skolgården har inkluderats i analysarbetet eftersom de föreslagna funktionerna i skolträdgården ska komplettera övriga delar av skolgården.

Metoder

I detta metodkapitel presenteras de övergripande metoder som vi använt oss av under arbetet för att komma fram till ett gestaltungsförslag, vilka omfattar skrivbordsstudier, platsbesök vid projektområdet, studiebesök vid referensprojekt, dialog med intressenter, samtal med yrkesverksamma, gestaltning och artificiell intelligens.

Skrivbordsstudier

För att ta oss an uppgiften att gestalta en ändamålsenlig och hållbar skolträdgård har vi fördjupat vår förståelse för de historiska och nutida behoven hos verksamheten. Vi fördjupade också vår förståelse för vilka utmaningar som kan uppstå utifrån ett förvaltningsperspektiv. För detta läste vi bland andra *Skolgårdens ABC* (Åkerblom 1990), *Skolgården: Det gränslösa uterummet* (Olsson 1995) och *Skolgården: förvaltning och utveckling av förskole- och skolgårdar* (Sveriges kommuner och landsting 2015). Vidare lästes artiklarna *Life Course Nature Exposure and Mental Health Outcomes: A Systematic Review and Future Directions* (Li, Menotti, Ding, & Wells, 2021) och *The Child in the Garden: An Evaluative Review of the Benefits of School Gardening* (Blair 2009) som visade på en tydlig koppling mellan utomhuspedagogik och barns välmående. Då beställaren av gestaltungsförslaget är en Waldorfskola valde vi också att fördjupa våra kunskaper om waldorfpedagogikens grundstenar, eftersom vi ansåg att det är en betydande del av kontexten för vårt arbete och något som behöver tas i beaktning under gestaltungsarbetet för att platsen ska bli ändamålsenlig. Det var genom denna fördjupning vi fick reda på att Waldorfpedagogikens grundstenar är nyfikenhet, utforskande och upptäckt, vilket blev inspirationen till förslagets koncept "kurragömma". För att säkerställa att gestaltungsförslaget skulle bli så inkluderande som möjligt fördjupade vi vår kunskap och tog inspiration av dokumentet *Inkluderande lekmiljöer - Praktisk tillämpning av universell utformning i en lekkontext* (2024) och projektarbetet *Leka olika - Att gestalta utemiljöer för barn och unga med NPF* (2020).

Platsbesök vid Uppsala Waldorfskola

För att få en djupare förståelse för platsen besökte vi Uppsala Waldorfskola vid två tillfällen. Det första platsbesöket gjordes förmiddagen 22/1 2025 mellan klockan 09 och 11, och det huvudsakliga syftet med detta besök var att känna in platsen. Vi gjorde därför ett antal idéskisser, tog viktiga mått, mätte lutningar, inventerade och fotograferade i skolträdgården (se figur 4). Det var även under detta platsbesök som vi hade samtal med trädgårdsmästare, rektor och fastighetsskötare.

Nästa platsbesök gjordes förmiddagen 7/3 2025 mellan klockan 09 och 11 och syftet med detta var främst att föra dialog med skolans elever, vilken redovisas senare i detta kapitel. Vid detta tillfälle låg fokus på att få en bättre uppfattning av skolgården som helhet, exempelvis vilka funktioner och karaktärer som redan finns. Detta för att kunna utforma skolträdgården på ett sådant sätt att den kompletterar resterande skolgård. Vid detta tillfälle togs också kompletterande fotografier och mått (se figur 5).

Figur 4. Kollage med ett urval av de bilder som togs vid det första platsbesöket. Från övre vänster syns den nuvarande skolträdgården, vilken utgörs av en odlingsplätt, som enligt skolan själva ses som en oinspirerande miljö för undervisning. Nästa bild visar de enda sittplatserna i skolträdgården, som enligt skolan knappt används då de inte är särskilt funktionella. Därefter syns de befintliga äppelträden, och vi fick vid platsbesöket veta att träden närmast vägen kommer att tas bort för att göra plats för en ny cykelväg. På sista bilden syns syrenbersån, vilken utgör ett rumsskapande element som vi ser potential i.

Figur 5. Kollage med ett urval av de bilder som togs vid det andra platsbesöket. De två översta bilderna visar att det finns gott om öppna ytor och naturmiljöer för barnen att vistas och leka i. En varierad topografi förstärker den naturliga karaktären. Det finns bland annat många möjligheter till lek med löst material, fantasilek och motorisk lek. Bilden i kollagets nedre vänstra hörn visar förrådbyggnadens karaktär, samt den gula fritidsbyggnaden i bakgrunden. Bilden i kollagets nedre högra hörn visar den huvudsakliga skolbyggnaden. Det kan konstateras att byggnaderna som tillhör skolan är av olika karaktär vilket bidrar till ett spretigt intryck.

Studiebesök vid referensprojekt Backa friskola

För att fördjupa vår förståelse för hur det är att driva en skolträdgård och för att få inspiration till vårt gestaltungsförslag valde vi att besöka Backa friskola i Molkom (se figur 6). Backa friskola är, liksom Uppsala Waldorfskola, en fristående grundskola som driver sin skolträdgård helt i egen regi. Syftet med studiebesöket var dels att få inspiration till vårt eget projekt, dels att ta del av praktiska erfarenheter inom planering och förvaltning (se figur 7 & 8).

Figur 6. Backa friskola i Molkom har liknande förutsättningar som Uppsala Waldorfskola och var därför ett bra referensprojekt. Egen illustration.

Backa friskola startade sin verksamhet år 2015 och de har sedan starten aktivt arbetat med att successivt bygga upp sin skolträdgård. Skolans rektor, Nova Wegerif, menar att nyckeln till att åstadkomma en ändamålsenlig och hållbar skolträdgård är att initiativet behöver komma från verksamhetens styrelse och att det måste finnas ett tydligt syfte med att anlägga den. I Backa friskolas fall är skolträdgården en del av skolans profil och att låta aktivitetsbaserad utomhuspedagogik genomsyra undervisningen är för dem en självklarhet, inte helt olik tankesättet på Uppsala Waldorfskola. Lika självklart var det för dem att en skolträdgård kan innehålla funktioner som inte är direkt förknippade med odling. Därför finns ingen teoretiskt utmålade gräns mellan skolgård och skolträdgård. Planeringen av skolträdgården var ett samarbete mellan styrelsen, lärarlaget, en trädgårdsmästare och en permakulturdesigner. Dock medverkade varken en landskapsarkitekt eller landskapsingenjör i processen, och vi tror att platsens fysiska tillgänglighet hade kunnat gynnas av en sådan medverkan då det framgår under vårt samtal att den fysiska tillgängligheten är något som tyvärr nedprioriterats.

Figur 7. Tydliga och lättillgängliga samlingsplatser är viktigt för att utomhuspedagogik ska fungera optimalt. Dessa platser hjälper barnen att orientera sig och det avgränsade rummet håller gruppen samlad, vilket är en aspekt vi inspirerats av till vårt gestaltungs-förslag. Eget fotografi från platsen.

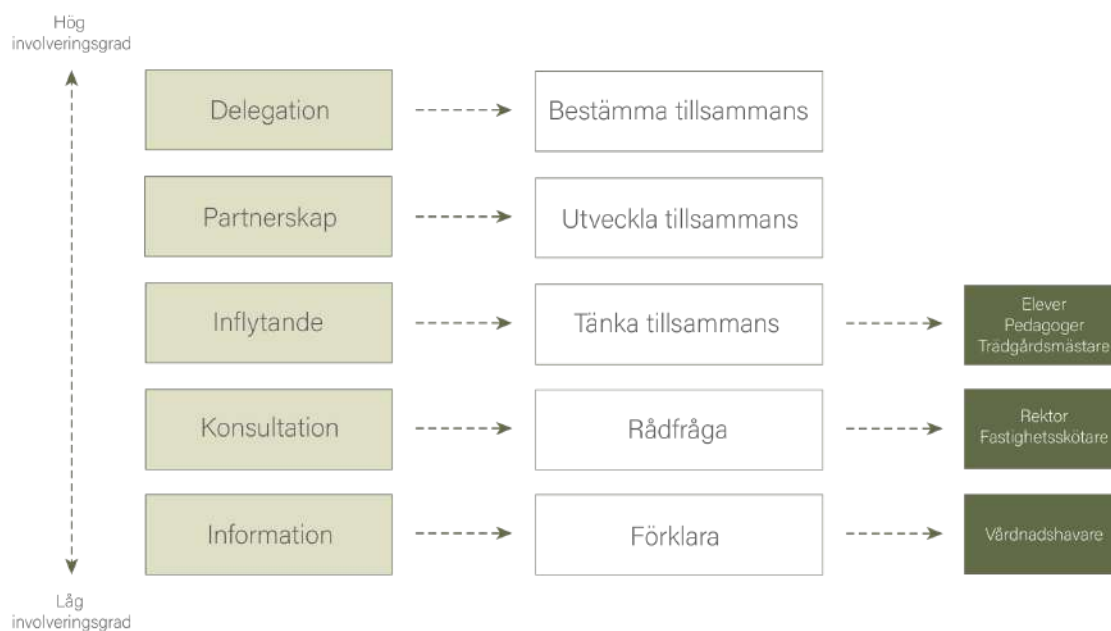
Figur 8. På träslöjden har eleverna i årskurs nio tillsammans med läraren byggt en koja placerad i ett träd. I arbetet ingick bland annat att arbeta med design, budget, konstruktion, tekniska regelverk och inte minst samarbete i grupp. Bygget inspirerade de yngre eleverna till att bygga en egen koja på backen. Projektet är ett bra exempel på hur en skolträdgård kan möjliggöra för ämnesöverskridande lektioner. Eget fotografi från platsen.

Nova Wegerif understryker vikten av att ha en långsiktig utvecklingsplan som inrymmer både en tidsplan och en ekonomisk budget. Att anlägga en skolträdgård är alltså något som tar tid och då syftet är att integrera den i utbildningen tycker vi det verkar logiskt att

inte skapa något fulländat redan från start. Snarare är det viktigt att skapa utrymme för verksamheten att utveckla den som en del av undervisningen.

Dialog med intressenter

För att få en tydlig bild av hur Uppsala Waldorfskolas skolträdgård och skolgård används och fungerar i dagsläget, involverade vi några av projektets intressenter. Syftet var att få en så nyanserad beskrivning av skolgården, inklusive skolträdgården, som möjligt. Målet var dels att få en uppfattning om skolträdgårdens funktioner i relation till den övriga skolgården, dels att fördjupa vår förståelse för vilka funktioner som behövs sett ur ett barnperspektiv, något som Sveriges kommuner och landsting (2015) betonar vikten av. Vidare ville vi förstå hur skötsel och underhåll fungerar idag och vilka möjligheter och begränsningar som finns på den specifika platsen. Följande intressenter valdes ut för att på ett eller annat sätt medverka i en dialog: skolans rektor, fastighetsskötare, trädgårdsmästare, pedagoger, elever och vårdnadshavare. Med inspiration från Arnstein's Ladder of Citizen Participation (Arnstein 1969) beslutade vi till vilken grad de olika intressenterna skulle involveras och därefter bestämde vi oss för hur de olika dialogerna skulle genomföras (se figur 9).

Figur 9. En bearbetad version av Arnstein's Ladder of Citizen Participation (2018) som användes för att besluta vilken involveringsgrad de olika intressenterna skulle ha. I den högra stapeln är intressenterna placerade vid vald nivå i stegen.

Då elever, pedagoger och trädgårdsmästare är de som använder skolträdgården fick de alla inflytande i processen. Både pedagoger och trädgårdsmästare hade tydliga önskemål om funktioner som behövs för att kunna bedriva pedagogiska moment utomhus. De fick besvara en enkät som skickades ut per mail (se bilaga). Dialogen med elever värderades

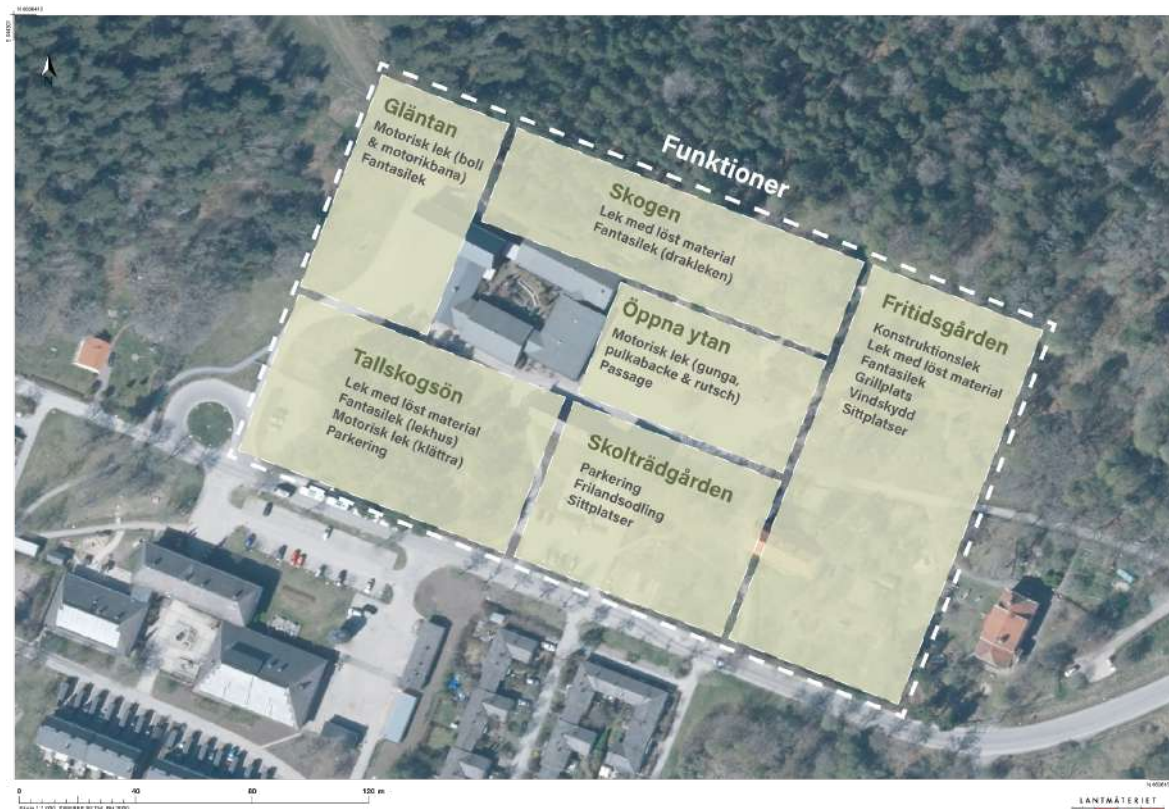
högt eftersom deras perspektiv är avgörande för att åstadkomma en ändamålsenlig plats som är både inbjudande och funktionell. Vi valde att genomföra en barnledd rundtur på hela skolgården, där barnen ombads visa vägen till förutbestämda målpunkter och med egna ord beskriva de olika platserna, när och varför de vistas på dessa platser, eller varför de inte vistas på vissa platser (se bilaga). Som stöd inför detta moment använde vi oss av boken *Placemaking with children and youth, Participatory Practices for Planning Sustainable Communities* (Derr, Chawla & Mintzer 2018).

Skolans rektor och fastighetsägare/fastighetsskötare involverades genom muntliga konsultationer, med anledning av att de satte ramarna för projektets möjligheter och begränsningar. Från fastighetsskötaren fick vi information om fastighetsgränser, ansvarsfördelning och hur förvaltningen fungerar i dagsläget. Vårdnadshavare placerades nederst på stegen och med dem fördes ingen dialog, med anledning av att vi fick uppfattningen om att de var positivt inställda till att utveckla skolträdgården. Trädgårdsmästare och pedagoger tog på sig ansvaret att informera vårdnadshavare om projektet i skolträdgården samt elevernas involvering i processen. Efter att ha sammanställt den dialog vi fört med samtliga intressenter kom vi fram till ett antal slutsatser gällande hur skolgården fungerar och används idag (se figur 10 och 11).

Utifrån det sammanställda resultatet från samtliga dialoger drogs slutsatsen att trots att majoriteten av årskurserna har tillgång till skolträdgården på sina raster, nyttjas den inte eftersom funktionerna är få och dess utformning anses inte vara inbjudande. Samtidigt saknas både formella och informella sittplatser, där de äldre barnen kan umgås, avskilt från de minsta barnen. Vidare kom vi fram till att det finns gott om möjligheter för lek, i skog, på gräsmatta och bollplan, och vid anlagd lekutrustning såsom motorikbana, gunga och rutschkana på resterande skolgård. Denna slutsats låg till grund för vårt beslut att fokusera på att gestalta en plats med fokus på pedagogik för samtliga årskurser, men med ett särskilt fokus på de äldre barnens möjlighet till rekreation och avskildhet. På så vis blir skolträdgården ett komplement till de övriga delarna av skolgården.

Figur 10. Skolgården indelad i tre olika ytor utifrån var de olika årskurserna får vistas under raster och på fritids. Flygbild Håga © Lantmäteriet

Figur 11. Funktioner som finns på skolgården i dagsläget, och det kan konstateras att det finns mycket lek med löst material, fantasilek och motorisk lek. Flygbild Håga © Lantmäteriet

Samtal med yrkesverksamma på Uppsala skolfastigheter

För att nyansera bilden av hur förvaltning av skolträdgårdar fungerar valde vi att komplettera den vetenskapliga grunden vi erhållit genom skrivbordsstudierna med beprövad erfarenhet. Därför kontaktade vi Uppsala skolfastigheter som är ansvariga för driften av de kommunala skolorna i Uppsala. Vi fick möjlighet att träffa två representanter, Michael Hesselbäck, driftcontroller, och Stefan Häggquist, förvaltarchef på Uppsala skolfastigheter, som besitter värdefull erfarenhet av förvaltning av skolgårdar med fokus på grönska och odling. Uppsala kommun (2021) förespråkar grönskande utemiljöer för barn, men vi fick av representanterna veta att det i praktiken finns en del utmaningar. De menar att det till stor del rör sig om förvaltnings- och tillgänglighetsfrågor och att svårigheterna uppstår när små skolgårdar är tänkta att vara mångfunktionella, grönskande och tillgängliga för alla. Detta resulterar ofta i att andelen grönska blir för liten i förhållande till det slitage som uppstår. De menar att det är en ekvation som inte går ihop, och att det bästa alternativet är att anpassa andelen grönska utifrån varje enskild situation.

När vi frågar hur de ser på möjligheten att få in mer grönska på små skolgårdar så menar de att det vore lämpligt att prioritera att få in fler stora träd då det gynnar mikroklimatet på skolgårdarna. Samtidigt är stora träd tillräckligt robusta att kunna leva på en skolgård med högt slitage under väldigt många år, vilket av Uppsala Skolfastigheter ses som hållbart tänkande och samtidigt går i linje med Uppsala kommuns strategi för ökad krontäckning. Detta är en aspekt vi tagit i beaktning gällande vårt gestaltungsförslag genom att föreslå ett antal nya träd i skolträdgården. Vidare poängterar de att deras högsta prioritet är att skapa och förvalta pedagogiska rum där alla elever, oavsett förutsättningar, ska hitta en plats att trivas och då blir ibland grönskan en fysisk barriär för att uppnå tillgänglighetskraven. Att bedriva odling inom skolverksamheten menar de är problematiskt eftersom pedagogernas kunskap och intresse är avgörande för varaktigheten, något som även Skolverket (2018) lyfter. Slutligen menar de att attityden i föräldragruppen påverkar utvecklingen av barnens utemiljöer. Uppsala skolfastigheter upplever att det finns en vedertagen inställning bland föräldrar att mycket av det som en grönskande utemiljö erbjuder kan vara farligt, allt från bär till löst lekmaterial.

Gestaltning

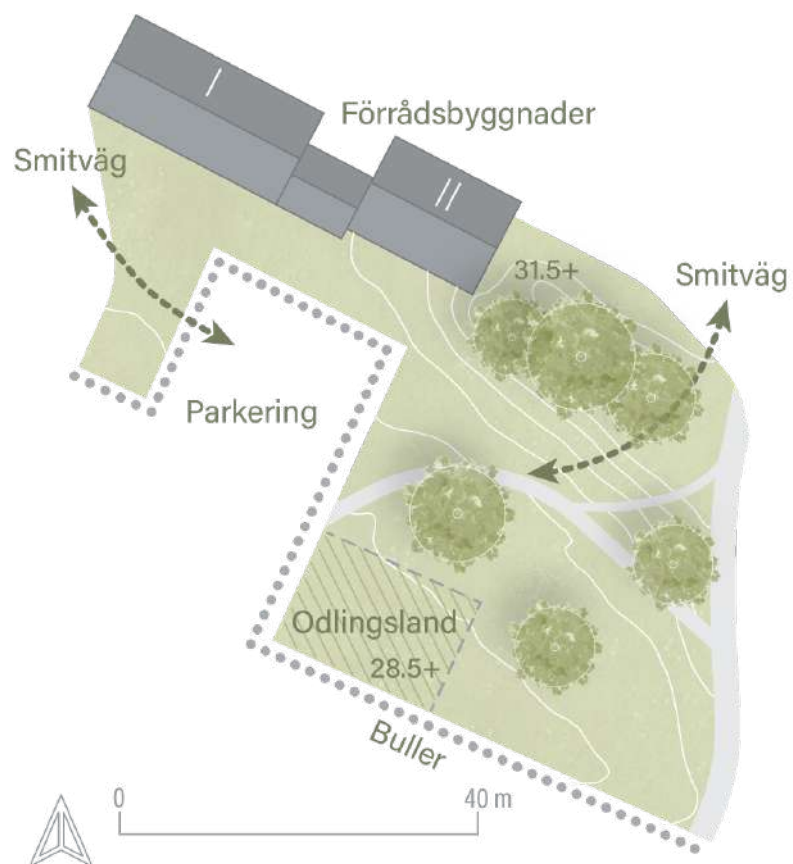
Gestaltningssprocessen förlöpte parallellt med skrivbordsstudierna och bestod av två moment, där det ena var analysarbete och det andra var skissarbete. I analysarbetet inräknas platsbesök och dialog med intressenter. Vi har genom hela gestaltningssprocessen rört oss fram och tillbaka mellan dessa moment och på så vis kan arbetsgången liknas vid den icke linjära process som Jadwiga Krupinska beskriver i boken *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade* (2016), det vill säga analys genom syntes.

Analys

Ett analytiskt tänkande har genomsyrat hela gestaltungsprocessen, från de initiala kartstudierna och nulägesinventering till det slutgiltiga gestaltungsförslaget. Att kritiskt granska våra egna tolkningar och antaganden, såväl som samspelet mellan funktion och form har väglett oss i beslutsfattandet på vägen mot en ändamålsenlig och hållbar gestaltning. Både skolträdgården och skolgården i sin helhet har inkluderats i analysarbetet, då tanken är att skolträdgården ska komplettera resterande gård med funktioner och värden som saknas. Då skolträdgården ska uppfylla elevernas såväl som pedagogernas behov lades stor vikt vid att tolka och analysera svaren från utförda dialoger. Elevernas, pedagogernas och fastighetsskötarens erfarenheter och synpunkter vägdes samman med den kompetens vi som landskapsarkitekter besitter. Som en del av analysarbetet har vi också återkommande stämt av våra idéer dels mot Uppsala kommuns *Riktlinjer för utemiljöns yta och kvalitet vid förskola och grundskola* (2021), dels mot Boverkets *Gör plats för barn och unga* (2015). Utifrån det sammanställda materialet kunde vi konstatera vad som är de huvudsakliga utmaningarna med skolträdgården i dagsläget, vilka kan sammanfattas som:

- Platsen är mycket exponerad och det saknas variation i rumslighet
- Platsen är både fysiskt och psykiskt otillgänglig
- Gångvägarna blir omvägar och används därför inte
- Det saknas formella och informella sittplatser som möjliggör längre vistelse

Utifrån analys av hela skolgården kom vi fram till att det som saknas är en umgängesplats för de äldre barnen på skolan, samt en plats med mer ordnad och parklik karaktär. Majoriteten av skolgården utgörs av vild naturmiljö, och både barn och pedagoger uttryckte att de gärna ville ha något fint att titta på och ta hand om, då de varken känner sig motiverade att bedriva undervisning eller vistas på platsen i dagsläget.

Figur 12. Kollage som visar den sammanställda analysen av skolgården och skolträdgården. Egen illustration.

Skissande

Skissarbetet har varit det verktyg som drivit gestaltningsprocessen framåt. Genom att skissa har vi provat våra idéer och möjliggjort en analys av utfallet. Skissen har också använts som kommunikationsmedel sinsemellan, men även för att konkretisera abstrakta tankar och idéer som är svåra att beskriva på annat sätt. Det var exempelvis genom skissandet som vi kunde konkretisera vårt koncept "kurragömma" och skapa gestaltningsprinciper för rumslighet, rörelse och fokuspunkter. Skissarbetet har också hjälpt oss prioritera vilka funktioner och upplevelsevärden som ska finnas i skolträdgården. Tillvägagångssättet var att först inkludera alla de funktioner vi bedömde som viktiga, analysera resultatet och därefter prioritera och prioritera bort. Vi valde till exempel att exkludera funktionerna motorikbana och pulkabacke med anledning av att dessa funktioner finns eller kan skapas på andra delar av skolgården. Beslutet gynnade i vår mening de estetiska värdena, genom att vi kunde åstadkomma en mer avskalad och enhetlig gestaltning. Samtidigt gynnas de ekologiska värdena då planteringsytor inte utsätts för slitage från de minsta barnens lek. Slutligen gynnas de sociala värdena för de äldre eleverna som vill kunna umgås på en plats utan fokus på lek (Se figur 13). Vi arbetade oss stegvis fram till en välbalanserad gestaltning med hänsyn till estetiska, sociala och ekologiska värden. Skissarbetet har dels genomförts med hjälp av papper och penna, men även i ett flertal datorprogram såsom Illustrator, AutoCad och Rhino. Vi har även skissat i olika skalor och i olika dimensioner såsom plan, perspektiv och sektion.

Figur 13. Kollage av två tidiga skisser, I den första skissen låg fokus på den rumsliga dispositionen och möjlighet till integrering av olika efterfrågade funktioner i de olika rummen. I ett senare skede beslutade vi att nedprioritera vissa funktioner som redan finns på övriga skolgården. I den andra skissen låg fokus på placering av vegetation för att åstadkomma en variation i rumslighet, då vi ville inkludera rum av slutna, semislutna och mer öppna karaktärer i gestaltningen.

Artificiell intelligens

I detta arbete har AI använts till att generera bilder på växter till planschen (se figur 14 & 15). Den främsta anledningen till användningen av AI har varit att vi på ett enkelt sätt ville visa våra växtförslag visuellt, utan att behöva kontakta upphovspersoner, illustrera eller fotografera själva. Programmet som användes till detta kallas för Canva AI (2025) och OpenAI:s funktion Chat GPT (2025), där man har möjlighet att förklara vilken växt som önskas i skrift, eller baserat på ett fotografi, för att AI sedan ska kunna generera en bild av detta. Bilderna som AI genererade varierade i kvalitet, då vissa växtbilder var väldigt verklighetstroga medan andra inte alls liknade den växt som beskrevs i AI-verktyget. Detta problem var dock enkelt att lösa då det endast krävdes ytterligare beskrivande ord för att få det önskade resultatet.

Figur 14. Blomningsschema där de enskilda växterna är genererade med hjälp av AI för att få en enhetlig stil (Bild skapad med Chat GPT från prompten "Skapa en illustration av [växtnamn] i akvarellstil", 2025)

Figur 15. Ett collage som visar ett urval av de växtbilder som genererats med hjälp av AI för att få en enhetlig stil (Bilder skapade med Canva AI från prompten "Gör om växten på fotot till akvarellstil", 2025)

Diskussion

Detta diskussionskapitel inleds med en metoddiskussion för att sedan övergå i en diskussion som berör gestaltungsförslaget som helhet samt hållbarhet och etiska dilemman. Här granskar vi våra val kritiskt, motiverar våra beslut och redovisar våra tankeprocesser kring de aktuella ämnena.

Metoder

Vi valde att studera fenomenet skolträdgård under en relativt lång tidsperiod, från tidigt 1900-tal och fram till idag, då vi ansåg att det skulle hjälpa oss att urskilja och fastställa bestående inslag som varit värdefullt för skolträdgårdens överlevnad. Att lyfta ut begreppet skolträdgård från den klassiska definitionen hjälpte oss att tänka fritt utan att låsa oss vid att det måste finnas vissa specifika funktioner. I detta skede var de vetenskapliga artiklarna Life Course Nature Exposure and Mental Health Outcomes: A Systematic Review and Future Directions och The Child in the Garden: An Evaluative Review of the Benefits of School Gardening till hjälp, då dessa syftade till att recensera tidigare forskningsresultat som sammanställts av flera olika professioner. Målsättningen var att tillgodogöra oss en så bred bild som möjligt, för att undvika att färgas av en enstaka profession. Vi har valt att avgränsa vårt fokus till sociala och pedagogiska värden för att rymmas inom den vetenskapliga ramen för detta arbete. Majoriteten av de beslut som tagits är baserade på den kompetens och de erfarenheter som vi samlat på oss under vår utbildning. Vi har även tagit stöd av vår handledare samt konsulterat erfarna yrkesverksamma.

Under arbetets gång hann vi endast besöka ett referensprojekt, vilket dels berodde på prioriteringar men även på hur de övriga referensprojekten som vi tittat på under skrivbordsstudierna var utspridda rent geografiskt. Vi hade möjligtvis nått ännu längre i gestaltungsarbetet och kunnat uppnå en större mångsidighet om vi besökt fler referensprojekt, men värt att beakta är dock att vi under våra skrivbordsstudier kommit fram till att just Backa friskola i Molkom var mest relevant för vårt arbete av flera anledningar. Den lantliga miljön skolan är belägen i är exempelvis mycket lik den miljö som omger Uppsala Waldorfskola, sedan är ytterligare en gemensam faktor att de båda är friskolor. Utöver detta har Backa friskola även lyckats upprätthålla en lång kontinuitet gällande deras skolträdgård, vilket är en viktig aspekt som vi också strävat efter i vårt projekt.

När det gäller dialogen vi fört med de olika intressenterna anser vi att den varit mycket värdefull då den gett oss information och inspiration som vi förmodligen inte kunnat inhämta genom någon av våra tryckta källor. Med tanke på att detta är första gången vi genomför en dialog under vår universitetsutbildning har vi lärt oss mycket om hur man kan involvera intressenter i ett projekt, vilket är en erfarenhet vi kommer att bära med oss i arbetslivet. Med tanke på tidsramen för arbetet i kombination med elevernas tillgänglighet hade vi tyvärr inte möjlighet att genomföra rundvandring med elever från samtliga årskurser. Vi är medvetna om att ett bredare åldersspann förmodligen hade gett oss en mer nyanserad analys, men är samtidigt tacksamma för att vi hade möjligheten att prata med årskurs tre då de var till stor hjälp för vår förståelse av platsen och för gestaltungsarbetet i sin helhet. Något som hade kunnat utforskas vidare är även vårdnadshavarnas inställning till skolträdgården samt deras eventuella engagemang i denna. Utöver detta kan vi även

konstatera att Arnstein's Ladder of Citizen Participation var till stor hjälp vid utformningen av dialogen, och den främsta anledningen till att vi valde just denna modell var att vi använt den vid ett tidigare tillfälle under landskapsarkitektprogrammet, så den fanns helt enkelt nära till hands.

Under gestaltningsprocessen har vår största utmaning varit att kompromissa mellan skolans önskemål och det vi anser behövs på platsen ur ett landskapsarkitektoniskt perspektiv. Vi fastnade ofta i att vi ville ge de olika intressenterna allt de önskade sig, vilket blev problematiskt då det fanns ett flertal varierande åsikter och önskemål. Vi var tvungna att påminna oss själva om att inte tappa bort våra egna åsikter i processen och lita på att vi har kompetensen att avgöra vad som är lämpligt att ha i skolträdgården och inte. Eftersom att vi aldrig genomfört en dialog tidigare var det en stor utmaning att navigera mellan åsikter, önskemål och gestaltning, men det har varit utvecklande och vi anser att vi lyckades hitta en balans i arbetets slutskede.

Gestaltningförslaget

När det gäller gestaltningförslaget kan vi konstatera att vi lagt grunden för att skolan ska ha möjlighet att sätta sin egen prägel på platsen genom att exempelvis lämna vissa ytor oprogrammerade. Det är trots allt elever och pedagoger som ska använda skolträdgården i slutändan, och vi tycker därför att det känns rimligt att ge dem möjlighet att fortsätta utveckla platsen framåt. Med tanke på att förslaget är av visionär karaktär tänker vi att det är upp till skolan vilka delar av det de väljer att anlägga, samt att det kan inspirera och motivera dem att fortsätta utveckla och anpassa platsen till framtida behov och önskemål. Av samma anledning har vi endast valt ut ett fåtal växter till odlingsdelen som är lättodlade, vilket gör det enklare för skolan att komma igång. Givetvis kan denna lista utvecklas och det finns gott om utrymme att odla annat.

Vi har genom gestaltningförslaget gett skolträdgården en tydligare ytdisponering och därmed stärkt platsens orienterbarhet. Förhoppningen är även att vi genom förslaget underlättat förvaltningsarbetet, undervisningen och inläringen, samt utformat skolträdgården på ett sådant sätt att den skapar förutsättningar för utomhuspedagogik i ett flertal undervisningsämnen. Vi tror även att vår gestaltning kan stärka känslan av inkludering och gemenskap kopplat till skolträdgården, då vi förbättrat både den fysiska och psykiska tillgängligheten och därmed skapat fler möjligheter till social interaktion och rekreativa aktiviteter. Till sist har vi även gett skolträdgården landskapsarkitektonisk kvalitet året om genom att ta hänsyn till årstidsvariationer, vilket vi tror kan göra platsen mer hållbar över tid då människor tenderar att ta hand om platser de tycker har ett estetiskt värde (se figur 16).

Figur 16. Illustrationsplan för skolträdgården som visar en översikt av gestaltningsförslaget. Gestaltningsförslaget i sin helhet finns att se på de tillhörande planscherna.

Hållbarhet

I detta gestaltningsarbete har vi prioriterat social hållbarhet, då pedagogiska och rekreativa funktioner varit i fokus. Den sociala hållbarheten har också fått stort utrymme eftersom skolträdgården är en miljö där många olika individer behöver trivas. Sociala aspekter har varit styrande i gestaltningsprocessen, men vi har även inkluderat övriga hållbarhetsdimensioner. Trots att vi inte haft någon förutbestämd budget att hålla oss till

har vi beaktat den ekonomiska hållbarheten genom att utforma skolträdgården med förvaltning i åtanke. Genom att välja växter med låg skötselintensitet samt ge dessa en strategisk placering tror vi att gestaltungsförslaget kan bli hållbart över tid då det är möjligt att förvalta med relativt små medel. Vi har också valt att återanvända majoriteten av de växter som redan fanns i skolträdgården från start istället för att endast föreslå nytt växtmaterial.

När det gäller estetisk hållbarhet har vi valt att ge skolträdgården ett klassiskt utseende med robusta naturmaterial och undvikit att skapa något allt för trendbaserat, då vi tror att det klassiska uttrycket kommer att vara mer hållbart på lång sikt. Till sist har vi även reflekterat över den ekologiska hållbarheten, vilken har funnits med genom hela gestaltungsprocessen. För att gynna den biologiska mångfalden har vi exempelvis sparat så många gamla träd som möjligt, föreslagit ett flertal växter som gynnar fjärilar och pollinerare samt placerat ut träd och buskar som får frukt och bär. Utöver detta har vi även tänkt på att skapa behagliga mikroklimat samt undvika invasiva arter och arter med alltför stark konkurrensförmåga.

Etik och utmaningar

Ett etiskt dilemma vi stött på under arbetet berör tillgängligheten. I samtal med Uppsala skolfastigheter framkom att alla delar av en skolgård vara fysiskt framkomliga med eller utan hjälpmedel. Vi har i vårt gestaltungsförslag behövt göra vissa tillgänglighetsavvägningar då skolträdgården är belägen vid foten av en slänt. Om en skolträdgård planerats i samband med en nyanläggning hade den med stor sannolikhet istället placerats närmare skolbyggnaden, där förutsättningarna är betydligt bättre. Istället för att göra särskilda anpassningar har vi inkluderat den fysiska tillgängligheten i gestaltningen genom att välja stenmjöl som markmaterial på samtliga anlagda gångvägar och minimera höjdskillnader mellan träspången och marken den ansluter till. Vidare har vi valt att använda lösa möbler som kan flyttas vid behov samt ett tillgänglighetsanpassat arbetsbord i odlingsdelen. För att stärka den psykiska tillgängligheten har vi exempelvis gett skolträdgården en tydlig orienterbarhet, skapat olika reträttplatser med restaurativa kvaliteter och flera tydliga samlingspunkter. De tillgänglighetsavvägningar vi gjort har varit svåra då ett av våra huvudsakliga mål med gestaltungsförslaget varit att skapa en plats för alla, och vi har helt enkelt gjort vårt bästa utifrån platsens grundläggande förutsättningar.

Redan i ett tidigt skede ställde vi oss frågan hur det kommer sig att efter mer än 150 års erfarenhet och forskning som tydligt pekar på skolträdgårdens positiva effekter lyser dessa med sin frånvaro på de flesta skolor. Uppsala kommun (2021) förespråkar grönskande utemiljöer för barn, men i praktiken finns en del utmaningar, inte minst inom förvaltningssektorn. Därtill påverkar lärarnas kunskap och självförtroende att bedriva

skolträdgård hur långvarigt det blir. Vår inställning till att lärare inte ska behöva vara de som driver denna fråga har bekräftats vid samtal med Backa friskola såväl som Uppsala skolfastigheter, där båda menar att det behövs en bredd av kompetenser på planeringsstadiet. Här vill vi tillägga att föräldrakompetensen borde ingå.

Frågor för vidare diskussion

Frågor för vidare diskussion kan med fördel fokusera på hur vi får beslutsfattare, på kommunala såväl som fristående skolor att se fördelarna med och vilja satsa på skolträdgårdar och inkludera dessa tidigt i planeringsprocessen av skolgårdar. Vi menar att en utveckling av samspelet mellan planerare, skolverksamheter och förvaltare kan vara en bra utgångspunkt.

Referenslista

Arnstein, S. (1969) A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35 (4), 216-224.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01944366908977225> [Hämtad 250422]

Bolin, L. (1956) *Skolträdgården*. Natur och Kultur.

Boverket (2021). *Rekreation*.
(<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/verktyg/rakna/ekreation/>) [Hämtad 250306]

Boverket. (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Karlskrona: Boverket.

Canva. (2025) CanvaAI. [online programvara] <https://www.canva.com> [Hämtad 250429]

Derr, V., 2018. Kapitel 7: Integrating Children and Youth into Planning and Design. I: L. Chawla, L. van Vliet & V. Derr, red. *Placemaking with Children and Youth: Participatory Practices for Planning Sustainable Communities*. New York: New Village Press, ss. 161–188.

Dewey, J. (1980). *Individ, skola och samhälle*. (Red. Hartman, S. och Lundgren, U.P.) Natur och kultur.

Blair, D., (2009) The Child in the Garden: An Evaluative Review of the Benefits of School Gardening. *The Journal of Environmental Education*, 40:2, 15-38, DOI: 10.3200/JOEE.40.2.15-38

Eneroth, O. (1863). *Om skolträdgårdar: med ett tillägg om seminariiträdgårdar m. m.* Andra upplagan, P. A. Norstedt & Söner.

Faskunger, J., Szczepanski, A., Åkerblom, P. (2018) Klassrum med himlen som tak: en kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för lärande i grundskolan.

Friluftsrämjandet (u.å.). *Vad säger forskningen om undervisning utomhus?*
<https://www.friluftsrämjandet.se/detta-gor-vi/forskolor-och-skolor/pedagogiken/vad-sager-forskningen-om-undervisning-utomhus/> [Hämtad 250303]

Hansen, J., Karlsson, J., Kåks, K. (2020) *Leka olika - Att gestalta utemiljöer för barn och unga med NPF*. Projektarbete i masterkursen Stadsrum för barn och unga. SLU, Ultuna.

Sveriges kommuner och landsting (2015). *Skolgården: förvaltning och utveckling av förskole- och skolgårdar*. [Idéskrift]. Sveriges kommuner och landsting.

Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta : en bok för arkitekturintresserade*. 1. uppl. Studentlitteratur.

Levande leklandskap, Myndigheten för delaktighet (2024). *Inkluderande lekmiljöer - Praktisk tillämpning av universell utformning i en lekkontext*. Örebro universitet.

Li, D., Menotti, T., Ding, Y. & Wells, N.M. (2021). Life Course Nature Exposure and Mental Health Outcomes: A Systematic Review and Future Directions. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(10):5146. doi:10.3390/ijerph18105146

Naturskyddsföreningen (2021). *Skolträdgårdens historia*.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/skoltradgardens-historia/> [Hämtad 250303]

Olsson, T., 1995. *Skolgården – det gränslösa uterummet*. Stockholm: Liber utbildning i samarbete med Världsnaturfonden (WWF).

OpenAI. (2025). *ChatGPT*. [online programvara]. <https://chatgpt.com> [Hämtad 250429]

Rawson, M. (2021). *Steiner Waldorf Pedagogy in Schools: A Critical Introduktion*. Taylor & Francis Ltd.

Skolverket (2018). *Multifunktionella utomhusmiljöer i förskolan för hållbarhet och hälsa*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/multifunktionella-utomhusmiljoer-i-forskolan-for-hallbarhet-och-halsa> [Hämtad 250303]

Skolverket (2024). *Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/utbildning-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/det-har-ar-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet> [Hämtad 250303]

Statistiska centralbyrån (2025). *Befolkningsstatistik*.
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och-utveckling/befolkningsstatistik/> [Hämtad 250304]

Uppsala kommun (2021). *Riktlinje för utemiljöns yta och kvalitet vid förskola och grundskola*.

https://www.uppsala.se/contentassets/859437b4306842fc83dbbcaa7d0a95e2/fordjupning_riktlinje_utemiljo_skola_forskola_20201214.pdf [Hämtad 250306]

Uppsala kommun (2024) *Befolkningsprognos 2024-2050*.

https://www.uppsala.se/contentassets/38b84a806ecf415485901e2d4b3adf47/befolkning_sprognos_uppsala-kommun_2024.pdf [Hämtad 250311]

Waldorffederationen (u.å.). <https://www.waldorf.se/vad-ar-waldorfpedagogik/> [Hämtad 250602]

Åkerblom, P., 1990. *Skolträdgårdens ABC*. Stockholm: LT i samarbete med Movium.

Figurförteckning

Figur 1. Egen illustration. Karta i skala 1:50 000 med Håga utmärkt i förhållande till centrala Uppsala.

Figur 2. Egen illustration. Karta i skala 1:10 000 som visar att Håga omges av naturmiljöer och ansluter till Hågadalens-Nåstens naturreservat. Genom byn löper Hågavägen, som är den huvudsakliga förbindelsen med övriga Uppsala.

Figur 3. Egen illustration. Karta i skala 1:2000 som visar var på skolgården som skolträdgården ligger. Skolgårdens ungefärliga avgränsning är också utmarkerad.

Figur 4. Egna foton. Kollage med ett urval av de bilder som togs vid det första platsbesöket. Från övre vänster syns den nuvarande skolträdgården, vilken utgörs av en odlingsplätt, som enligt skolan själva ses som en oinspirerande miljö för undervisning. Nästa bild visar de enda sittplatserna i skolträdgården, som enligt skolan knappt används då de inte är särskilt funktionella. Därefter syns de befintliga äppelträden, och vi fick vid platsbesöket veta att träden närmast vägen kommer att tas bort för att göra plats för en ny cykelväg. På sista bilden syns syrenbersån, vilken utgör ett rumsskapande element som vi ser potential i.

Figur 5. Kollage med ett urval av de bilder som togs vid det andra platsbesöket. På skolgården finns gott om öppna ytor och naturmiljöer för barnen att vistas och leka. En varierad topografi förstärker den naturliga karaktären.

Figur 6. Egen illustration. Backa friskola i Molkom har liknande förutsättningar som Uppsala Waldorfskola och var därför ett bra referensprojekt.

Figur 7. Eget fotografi. Tydliga och lättillgängliga samlingsplatser är viktigt för att utomhuspedagogik ska fungera optimalt. Dessa platser hjälper barnen att orientera sig och det avgränsade rummet håller gruppen samlad.

Figur 8. Eget fotografi. På träslöjden har eleverna i årskurs nio tillsammans med läraren byggt en trädkoja. I arbetet ingick bland annat att arbeta med design, budget, konstruktion, tekniska regelverk och inte minst samarbete i grupp. Bygget inspirerade de yngre eleverna till att bygga en egen koja på backen. Projektet är ett bra exempel på hur en skolträdgård kan möjliggöra för ämnesöverskridande lektioner.

Figur 9. Egen illustration. En översatt version av Arnstein's Ladder of Citizen Participation (2018) som användes för att besluta vilken involveringsgrad de olika intressenterna skulle ha. I den högra stapeln är intressenterna placerade vid vald nivå i stegen.

Figur 10. Lantmäteriet (2025). *Håga Uppsala*. SWEREF 99 TM, RH 2000. *Flygbild*. [kartografiskt material]. Skolgården indelad i tre olika ytor utifrån var de olika årskurserna får vistas under raster och på fritids.

Figur 11. Lantmäteriet (2025). *Håga Uppsala*. SWEREF 99 TM, RH 2000. *Flygbild*. [kartografiskt material]. Funktioner som finns på skolgården i dagsläget, och det kan konstateras att det finns mycket lek med löst material, fantasilek och motorisk lek.

Figur 12. Egen illustration. Kollage som visar den sammanställda analysen av skolgården och skolträdgården.

Figur 13. Eget fotografi. Collage av två tidiga skisser, I den första skissen fokus låg på den rumsliga dispositionen och möjlighet till integrering av olika efterfrågade funktioner i de olika rummen. I ett senare skede beslutade vi att nedprioritera vissa funktioner, som redan finns på övriga skolgården. I den andra skissen låg fokus på placering av vegetation för att åstadkomma en variation i rumslighet, då vi ville inkludera rum av slutna, semislutna och mer öppna karaktärer i gestaltningen.

Figur 14. Egen illustration. Blomningsschema där de enskilda växterna är genererade med hjälp av AI för att få en enhetlig stil (Bild skapad med Chat GPT från prompten "Skapa en illustration av [växtnamn] i akvarellstil" , 2025)

Figur 15. Egen illustration. Ett collage som visar ett urval av de växtbilder som genererats med hjälp av AI för att få en enhetlig stil (Bilder skapade med Canva AI från prompten "Gör om växten på fotot till akvarellstil", 2025)

Figur 16. Egen illustration. Illustrationsplan skolträdgården.

Figur 17. Lantmäteriet (2025). *Håga Uppsala*. SWEREF 99 TM, RH 2000. *Flygbild*. [kartografiskt material]. Ortofoto hämtad från Lantmäteriet i skala 1:1000 som visar Uppsala Waldorfskolas skolgård. På kartan är platser som ska besökas under den barnledda rundvandringen markerade med röda cirklar samt en siffra som anger i vilken ordning platserna ska besökas. De svarta pilarna visar rörelserna mellan de olika platserna. De vita markeringarna är platser och funktioner som identifierades under rundvandringen.

Bilaga

Barnledd rundvandring

Syfte med rundvandringen

Syftet med rundvandringen är att få en bättre bild av vilka funktioner som redan finns på skolgården för att sedan kunna utforma skolträdgården på ett sådant sätt att den kompletterar resterande skolgård. Ambitionen är även att vi ska få en uppfattning om hur barnen rör sig på skolgården som helhet, vilka upplevelsevärden som är önskvärda samt om de tycker att det saknas något viktigt i skolträdgården. Vi tror att denna dialog kan hjälpa oss att fånga upp barnperspektivet och att deras åsikter kan ge oss idéer och inspiration som kan vägleda oss i gestaltningsarbetet.

Metod

Metoden för den barnledda rundvandringen är inspirerad av boken *Placemaking with children and youth, Participatory Practices for Planning Sustainable Communities* (2018) av Victoria Derr, Louise Chawla och Mara Mintzer.

Steg 1 - förberedelse

Barnen blir meddelade i förväg att de ska få vara delaktiga i en rundtur med oss på skolgården. I detta fall är det årskurs 3 som kommer att delta i rundvandringen då det främst är dem som kommer använda skolträdgården i odlingssyfte. Vi hade önskemål om att få genomföra rundvandringen med en elevrådsrepresentant från varje årskurs (årskurs 1 till årskurs 9) för att få en tydligare helhetsbild men detta var tyvärr inte möjligt. Vi som ansvarar för rundturen förbereder kartunderlag där vi märker ut viktiga målpunkter som ska besökas (se figur 1). Målpunkterna numreras efter den ordning de ska besökas, och tanken är sedan att barnen ska få leda oss till de olika platserna. Genom att inte förbestämma själva rutten utan endast målpunkterna får vi möjligheten att observera vilka vägar barnen tar och hur de rör sig på skolgården. Målpunkterna har valts ut baserat på vilka platser på skolgården vi önskar inhämta mer information om, och besöksordningen av platserna har styrts av vilka rörelsestråk vi vill observera.

Steg 2 - genomförande

Vi börjar med att introducera aktiviteten för barnen, vad vi ska göra och varför. Sedan börjar vi besöka målpunkterna tillsammans med barnen, samtidigt som vi observerar hur de rör sig mellan de olika platserna och vilka vägval de tar. Vi dokumenterar platserna med hjälp av fotografier och antecknar det barnen säger under rundturens gång. Vi har även en kort lista med färdiga intervjufrågor som ska ställas till barnen vid varje målpunkt.

Intervjufrågorna är mycket öppna för att barnen ska få fundera själva och för att undvika att leda dem allt för mycket, vilket innebär att det är en semistrukturerad intervjuform som kommer att genomföras. Med semistrukturerad menas ett samtal med förutbestämda ämnen. Som avslutning kommer vi även att fråga barnen om det finns någon plats på skolgården som är betydelsefull för dem som vi inte besökt. En av rundturens målpunkter kommer att vara placerad i skolträdgården för att vi ska få möjlighet att fråga barnen vad de vill kunna göra på platsen, detta för att ge oss inspiration och idéer till utformningen.

Steg 3 - sammanställning

Dialogen sammanställs sedan för att kunna användas som en del i analysarbetet, framförallt analys av gårdens funktioner och rörelsemönster.

Figur 17. Ortofoto hämtad från Lantmäteriet i skala 1:1000 som visar Uppsala Waldorfskolas skolgård. På kartan är platser som ska besökas under den barnledda rundvandringen markerade med röda cirklar samt en siffra som anger i vilken ordning platserna ska besökas. De svarta pilarna visar rörelserna mellan de olika platserna. De vita markeringarna är platser och funktioner som identifierades under rundvandringen. Flygbild Uppsala Waldorfskola © Lantmäteriet

Material som användes

- Anteckningsunderlag
- Kamera
- Kartunderlag, ortofoto
- En kort lista med intervjufrågor:

- När brukar ni vara här?
- Vad gör ni här?
- Vilka brukar vara med? (grupp eller ensam)
- Vad tycker ni om platsen?
- Finns det någon plats vi inte besökt som ni vill visa oss?

Frågeformulär till pedagoger

Frågor

1. Vilka behov eller funktioner skulle du vilja att skolträdgården fyllde för elever och personal?
2. Har du något konkret förslag eller idé? (stort eller litet)

Sammanställning av svar

Behov och funktioner

- Skydd - för vind, sol, insyn
- Lärande – kunna följa årstidsväxlingarna (också vintergröna växter), studera och exemplifiera olika biotoper (ex. Skugga), Integrera platsen och dess element i undervisningen och koppla till kursplanen.
- Estetiska värden – stenläggning (parkkänsla), olika nivåer (spaljé, portal), blommor (sena och tidiga för att följa terminen).
- Skötsel/praktiska– täckodling?
- Gemensamhet – kan alla klasser få ett ansvarsområde? Sittgrupper, mötas i arbete över klasserna (ex gräva potatis)
- Tydlighet och struktur – skyltning, märkning av redskap (system med numrering?)

Specifika önskemål

- Fungerande kompost (för både köks- och trädgårdsavfall)
- Örtagård (te- och kryddväxter)
- Uteklassrum
- Bärbuskar (mognar under terminen)

PUBLICERING OCH ARKIVERING

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>
- ☒ JA, jag, Moa Sjösten Andersson har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta
- ☒ JA, jag, Linnea Torstensson har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta
- ☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Den nya skolträdgården

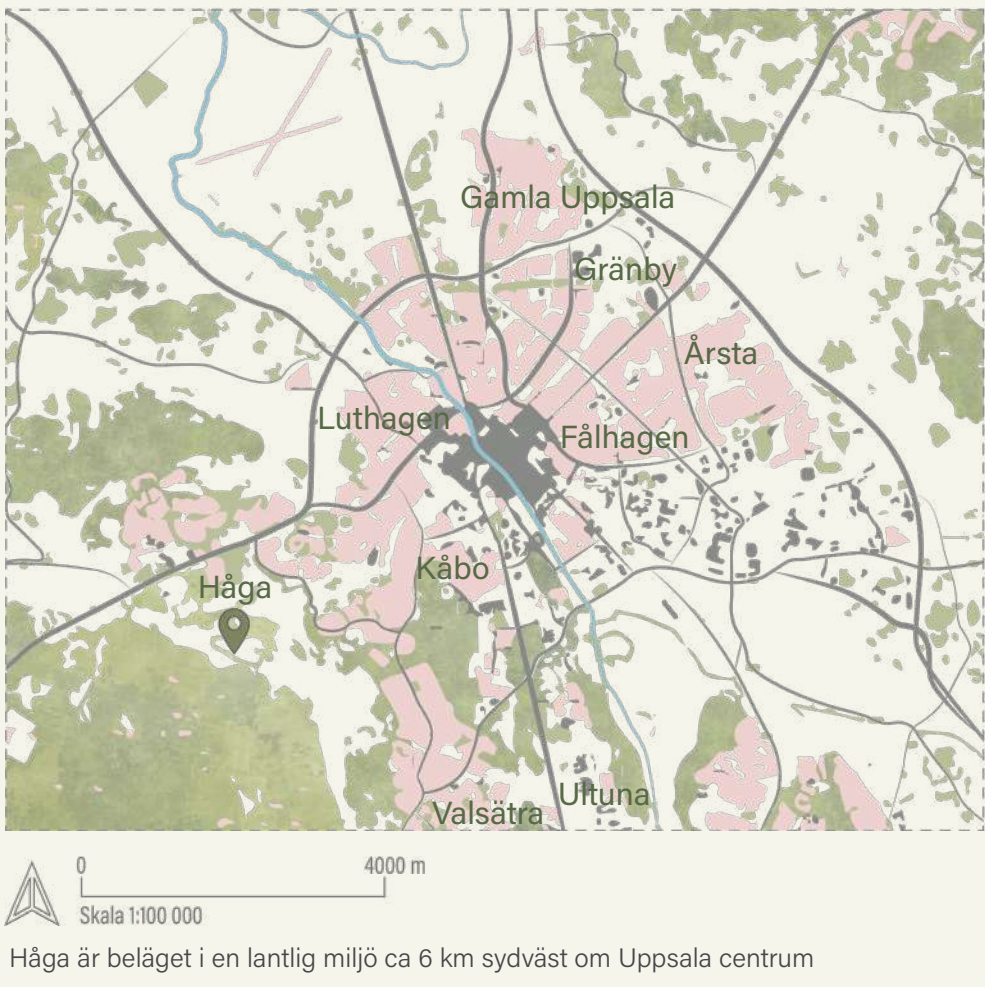
en plats för nyfikenhet, utforskande & upptäckt

Introduktion

I detta arbete har vi omgestaltat en skolträdgård på Uppsala Waldorfskola, i tätorten Håga cirka 6 kilometer sydväst Uppsala centrum. Skolan bedriver undervisning för förskoleklass till årskurs 9, och har idag cirka 150 elever. Waldorfpedagogiken som utövas på skolan utmärker sig genom att vara särskilt inriktad på lärande genom nyfikenhet, utforskande och upptäckt. I dagsläget är det endast eleverna i årskurs tre som har undervisning i skolträdgården i samband med att de arbetar med temat bondens år, då det får lära sig om matens väg från jord till bord. I undervisningen ingår moment som att så, plantera och skörda. Skolan har dock som mål att utveckla skolträdgården till att fungera som ett nav för majoriteten av utomhuspedagogiken. Detta helhetstänk ska prägla ett flertal skolämnen och inkluderas i alla årskurser, och skolträdgården ska på lång sikt bli en betydelsefull undervisningslokal. Målet är även att skolträdgården ska fungera som en umgängesplats för de äldre barnen på skolan, då de i dagsläget inte har någon. Vi tror att en välgestaltad skolträdgård kan påverka kvaliteten på undervisningen i en positiv riktning, då en hållbar och ändamålsenlig utformning kan stärka elevernas motivation att medverka i inlärningsmomenten samt inspirera pedagogerna till att bedriva större delar av undervisningen utomhus. Vi tror också att denna typ av utformning skulle kunna bjuda in till vistelse och bidra till att barnen vill vistas i skolträdgården även under rast.

Håga i Uppsala

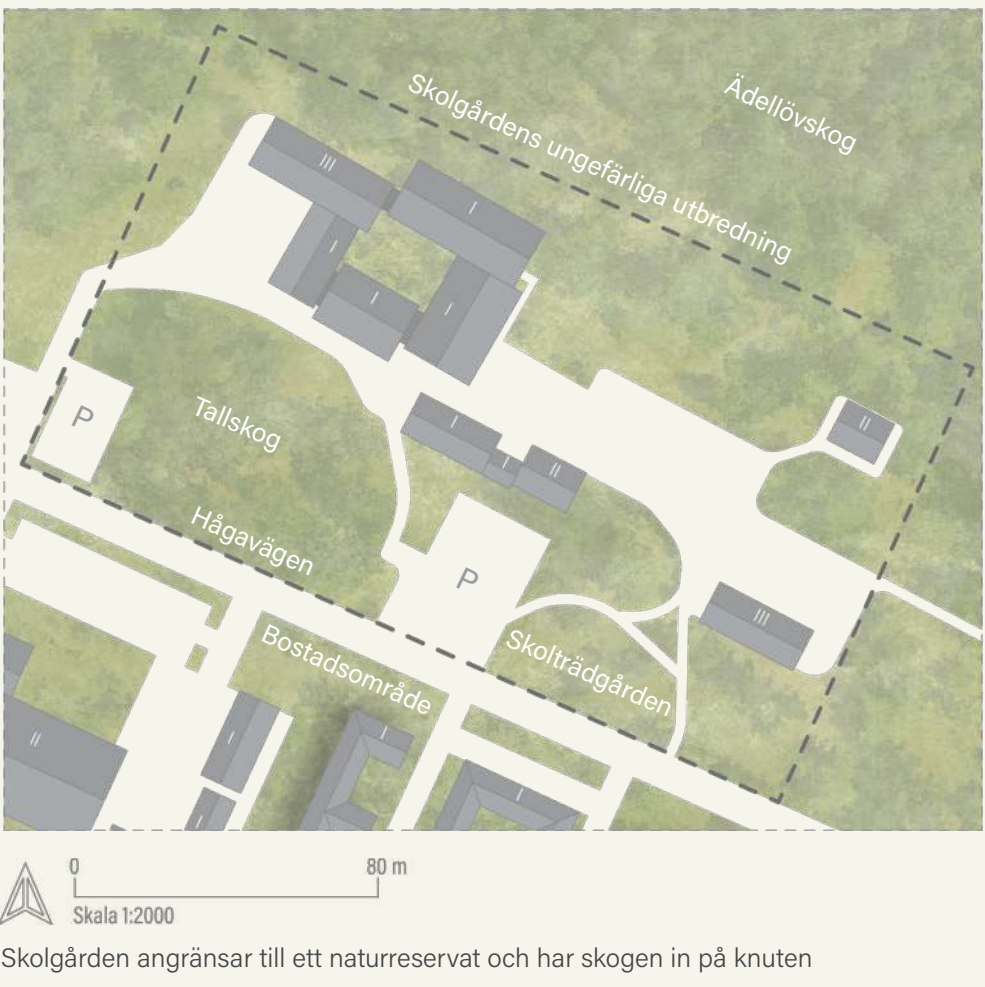
Håga är beläget i en lantlig miljö ca 6 km sydväst om Uppsala centrum

Uppsala Waldorfskola i Håga

Uppsala Waldorfskola ligger norr om Hågavägen & i anslutning till ett bostadsområde

Skolgårdens utbredning

Skolgården angränsar till ett naturreservat och har skogen in på knuten

Nulägesanalys

Elevernas, pedagogernas och fastighetsskötarens synpunkter och vår egen analys av skolträdgården har sammanställts till ett antal huvudsakliga utmaningar:

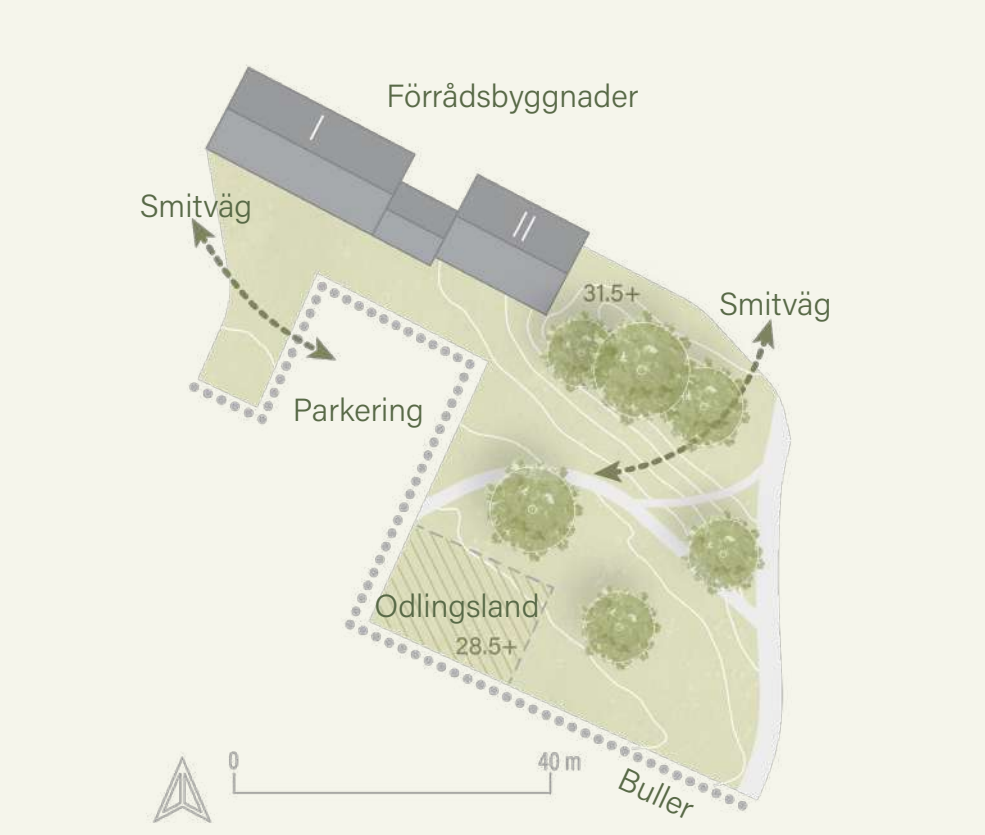
- Platsen är mycket exponerad och det saknas variation i rumslighet
- Platsen är både fysiskt och psykiskt otillgänglig
- Gångvägarna blir omvägar och används därför inte
- Det saknas sittplatser som inbjuder till längre vistelse

Utöver detta har resterande skolgård också analyserats för att få en bättre bild av vilka funktioner som redan finns. Utifrån denna analys har vi kommit fram till att majoriteten av skolgården utgörs av naturmiljö, och att barnen har många oprogrammerade ytor i att vistas på. Det finns även många möjligheter till lek med löst material och fantasilek. Målet med skolträdgården är att den ska komplettera resterande skolgård, och vi har därför valt att fokusera på aspekter som rekreation och att skolträdgården ska fungera som pedagogisk lokal. De äldre barnen på skolan saknar som sagt också en plats att umgås på, och vi tror att skolträdgården har potential att bli en sådan plats.

Analys av skolgården

Analys av skolträdgården

De största utmaningarna med skolträdgården är att den är utsatt för buller, insyn och sol, samt att majoriteten av ytan är oprogrammerad och att gångvägarna blir omvägar.

Programpunkter

- Den rumsliga disponeringen ska främja undervisning, inlärnin och förvaltning
- Gestaltningen ska bidra med förutsättningar för utomhuspedagogik i ett flertal undervisningsämnen
- Gestaltningen ska stärka orienterbarheten och tillgängligheten för att främja känslan av inkludering
- Gestaltningen ska uppmuntra till social interaktion och erbjuda rekreativa aktiviteter för att öka motivationen till att vistas i skolträdgården samt känslan av gemenskap
- Gestaltningen ska bidra med estetiska värden och arkitektonisk kvalitet året om för att göra skolträdgården hållbar över tid

Rumslighet

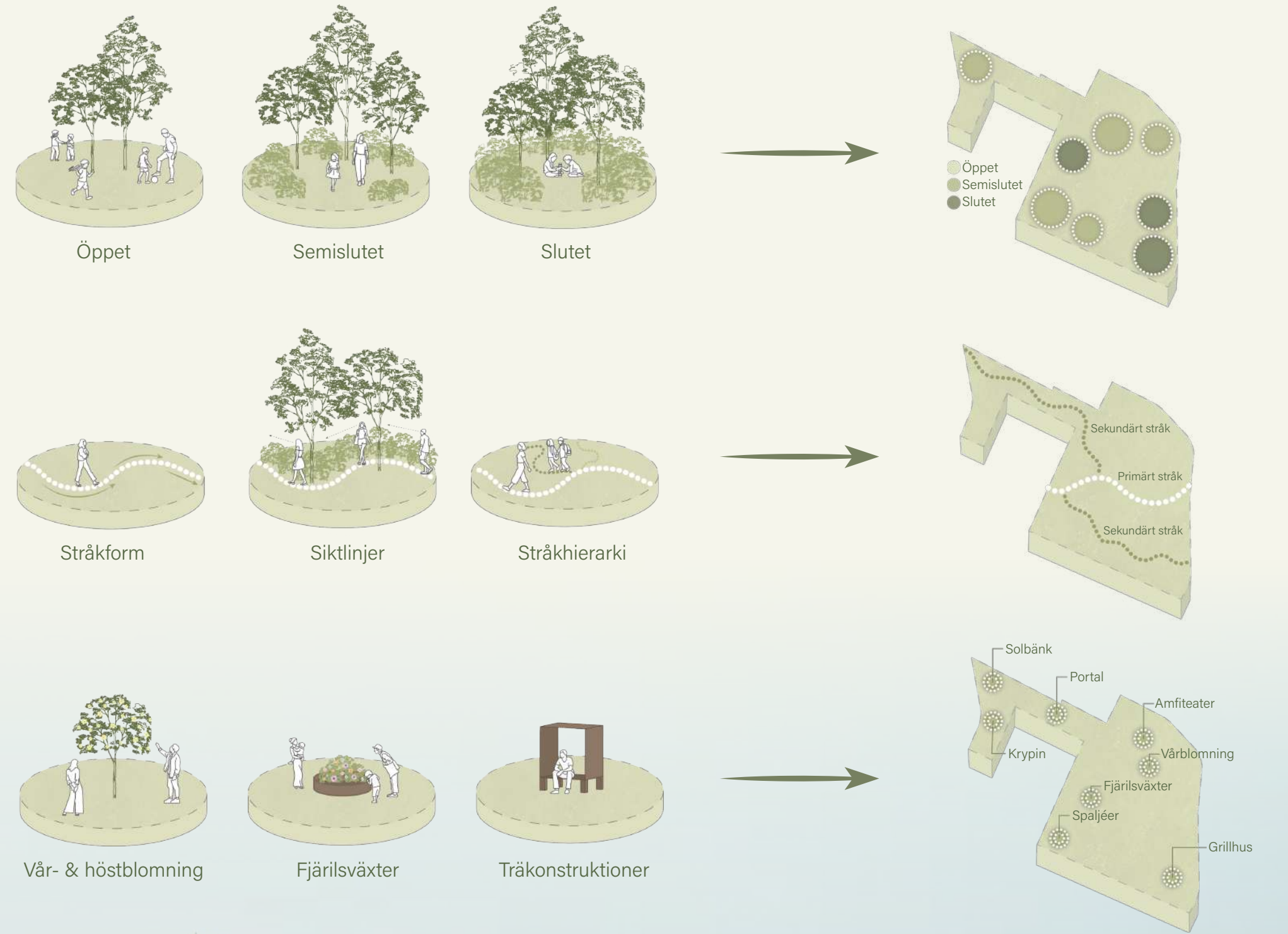
En variation i rumsliga upplevelser och siktlinjer uppnås genom öppna, semislutna och slutna rum. En variation av stora och små rum gör användningen flexibel, då barnen kan undervisas i helklass eller i mindre arbetsgrupper. De minsta rummen kan med fördel nyttjas som reträttplatser. De rumsliga uppbyggnaderna utgörs i huvudsak av buskar och träd i olika skikt, och med hjälp av egenskaper såsom sluthöjd, grentäthet och eventuell städsegrönhet skapas olika karaktärer.

Rörelse

En tydlig stråk-hierarki bidrar med orienterbarhet och riktningarna framhäver olika siktlinjer. Ett organiskt formspråk med inslag av raka partier bidrar till en variationsrik upplevelse. Genom att styra vad betraktaren ser, och när, i kombination med rumsskapande element säkerställs att hela platsen inte syns på en och samma gång.

Fokuspunkter

Fokuspunkter väcker intresse och nyfikenhet samtidigt som de bidrar med orienterbarhet. Dessa är placerade där rumsligheter öppnas upp, så att de på så sätt bryter siktlinjer, skapar nyfikenhet och lockar betraktaren vidare in i skolträdgården. Fokuspunkterna kan exempelvis utgöras av växter med arkitektoniska kvaliteter såsom vackra blömming, eller byggda element såsom olika träkonstruktioner.

Koncept & gestaltungsprinciper

Konceptet bakom gestaltningen är leken kurragömma, vilket bygger på den så kallade hide and reveal principen. Den grundläggande idén med hide and reveal handlar om att avsiktligt gömma delar av platsen så att hela kompositionen inte är synlig på en och samma gång, vilket betonar vikten av siktlinjer. Betraktaren ska alltså utforska och upptäcka platsen genom rörelse, och tanken är att utformningen ska väcka nyfikenhet. Vi ansåg att detta koncept lämpade sig mycket bra för skolträdgården då Waldorfpedagogikens tre grundstenar är just nyfikenhet, utforskande, upptäckt. För att konkretisera konceptet har vi även tagit fram tre övergripande gestaltungsprinciper för rumslighet, rörelse och fokus.

Perspektivbild över odlingsdelen där fjärilsrabbaten i sin fulla prakt syns i förgrunden. Här kan vi se barn från olika årskurser vistas i skolträdgården under rast. Vissa läser, andra tittar till odlingen eller kikar efter fjärilar i fjärilsrabbatten.

Platsbildningar

För att ge stärka orienterbarheten har vi namngett skolträdgårdens olika rum baserat på deras karaktärer och funktioner. Tanken är att detta ska hjälpa både barn och pedagoger att skapa en emotionell koppling till platsen och på så sätt öka deras motivation och vilja att ta hand om och vistas i skolträdgården. Rummen har inga tydliga gränser utan går sömlöst in i varandra, detta för att skolträdgården ska ses som en sammanhållen helhet.

Entréer

Entréer som leder in till skolträdgården från parkeringen och trottoaren är markerade med portaler i trä och kan vid behov kompletteras med grindar. Portalerna kan användas som spaljeer för olika typer av klätterväxter om detta önskas, men deras huvudsakliga funktion är att markera för besökare att de är på väg in eller ut ur skolträdgården, detta för att skapa orienterbarhet och ett inbjudande intryck. De entréer som ansluter direkt till övriga skolgården inramas av enbart vegetation för att åstadkomma samma inbjudande intryck, men med en mindre definierad gräns mellan skolträdgården och den övriga skolgården. Entréernas placering utgår från det rörelsemöster som det idag finns spår av på platsen.

Helhetstänket kring de olika entréerna är att de ska skapa nyfikenhet och tydlighet för att locka barn och besökare in i skolträdgården. Entréerna är också strategiskt placerade så att det är möjligt att ta sig in i skolträdgården från samtliga riktningar, vilket tillgängliggör platsen ytterligare och uppmuntrar till vistelse.

Växtval & förvaltning

Valda växter får blommor och bär under skolans vår- och hösttermin, det vill säga från augusti till juni. Detta för att barnen ska kunna ta del av växternas estetiska värden under skol- och lektionstid, samt för att pedagogerna ska kunna utnyttja blomnings- och bärtider i undervisningen. Vissa växter har även långa blomningstider som sträcker sig över sommarlovet och vidare in på höstterminen, vilket gör att barn och pedagoger som befinner sig på fritids under sommaren också kan ta del av denna.

Växtvalen har även genomförts av ett förvaltningsperspektiv då förslaget ska kunna förvaltas med relativt små medel för att vara hållbart över tid. Vi har exempelvis undviktt växter med aggressiva rotsystem, mycket stark konkurrensförmåga och invasiva arter. Vi har istället valt marktäckande växter i så stor utsträckning som möjligt samt växter som inte kräver hög skötselintensitet. Vi har även föreslagit risormar där överblivna grenar och ris från beskärning kan återanvändas för att skapa avskärmningar, vilket ska inspirera till ett cirkulärt helhetstänk.

Programmering av ytor

I skolträdgården finns flera samlingsplatser som möjliggör för undervisning av flera årskurser samtidigt. Rummens väggar utgörs i huvudsakligen av häckar eller flerskiktad vegetation som skapar helt eller delvis slutna ytor. Dessa dynamiska väggar kan med tiden utvecklas till egna platser. Rummens storlek varierar för att erbjuda plats åt helklass, mindre grupper och enskilt arbete. Centralt finns en öppen och flexibel yta med mobila möbler. Ytan kan nyttjas för pedagogiska aktiviteter som inte kräver en specifik utrustning eller kanske tillfälliga popup-aktiviteter.

Andelen programmerade platser är begränsad till odlingslandet, amfiteatern och skogsträdgården, inklusive grillplatsen. Gestaltningen är genomgående avskalad och tidlös och bildar en robust stomme för verksamheten att själva utveckla som en del av det pedagogiska helhetstänket kring skolträdgården.

Odlingen

Här finns lätt upphöjda odlingsbäddar med tillhörande spaljéer i en skala som är anpassad för barn. Här sker en stor del av undervisningen i årskurs 3, då eleverna arbetar med temat bondens år, då de odlar och samtidigt får lära sig om matens resa från jord till bord. Lekfulla former och arkitektoniska element motiverar barnen att utforska och arbeta med händerna. Odlingsbäddarna är tydligt uppmärkta och strukturerade för att undervisning ska kunna genomföras på ett organiserat sätt. Mellan odlingsbäddarna finns möjlighet att passera med skottkärra.

Utöver odlingsbäddarna finns också ett växthus där mer värmekrävande växter kan odlas, samt tre runda planteringsytor för annuella perenner. Barnen kan röra sig mellan växterna för att uppleva sensoriska upplevelsevärden. Vid odlingen finns även ett stort tillgänglighetsanpassat arbetsbord, en vattenutkastare för smidig vattning, ett förråd för mindre verktyg samt en kompost med tre fack som med fördel kan användas i pedagogiskt syfte.

Växtförslag spaljéer

Luktärt
'Spring Sunshine white'
Lathyrus odoratus
'Spring Sunshine white'

Luktärt
'Spring sunshine blush'
Lathyrus odoratus
'Spring Sunshine blush'

Sockerärt
'Corne de béliér'
Pisum sativum
'Corne de béliér'

Bilder genererade med hjälp av AI.

Växtförslag odlingsbäddar

Morot
Daucus carota

Sättpotatis
'Early puritan'
Solanum tuberosum

Romansallat
Lactuca sativa var. *longifolia*

Bilder genererade med hjälp av AI.

Växtförslag växthus

Druvgurka
cucumis sativus
(Druvgurka-Gruppen.)

Tomat
solanum lycopersicum

Vindruva 'Blå Burgunder'
Vitis vinifera 'Blå Burgunder'

Bilder genererade med hjälp av AI.

Växtförslag anueller

Solros
helianthus annuus

Rosenskära 'Rosetta'
cosmos bipinnatus 'Rosetta'

Jätteverbena
verbena bonariensis

Bilder genererade med hjälp av AI.

Ätbara promenaden

Den ätbara promenaden sträcker sig från grillplatsen till odlingen, och här finns både ätbara bär och frukter längs med hela sträckan som barnen kan plocka och njuta av. Under den tid på året när det inte finns något ätbart längs med promenaden är träden och buskarnas huvudsakliga funktion att fungera som rumsskapande element för att bidra till en intim och omsluten promenadsträcka.

Längs med promenaden växer två äppelträd och ett päronträd. Ett av äppelträden är befintligt och kompletteras med ett så kallat familjeträd. Päronträdet flyttas hit från en annan del av den befintliga skolträdgården. Två av träden har även runda bänkar som barnen förutom att sitta på kan stå på när de ska plocka frukt.

Växtförslag buskar

Blåbärstry 'ANJA'
Loniceræ caerulea var. *kamtschatica* ANJA

Röda vinbär 'Rondom'
ribes (Röda Vinbär Gruppen) 'Rondom'

Svarta vinbär
'Delikatesnaja'
ribes nigrum
'Delikatesnaja'

Bilder genererade med hjälp av AI.

Växtförslag träd

Äppelträd
malus domestica

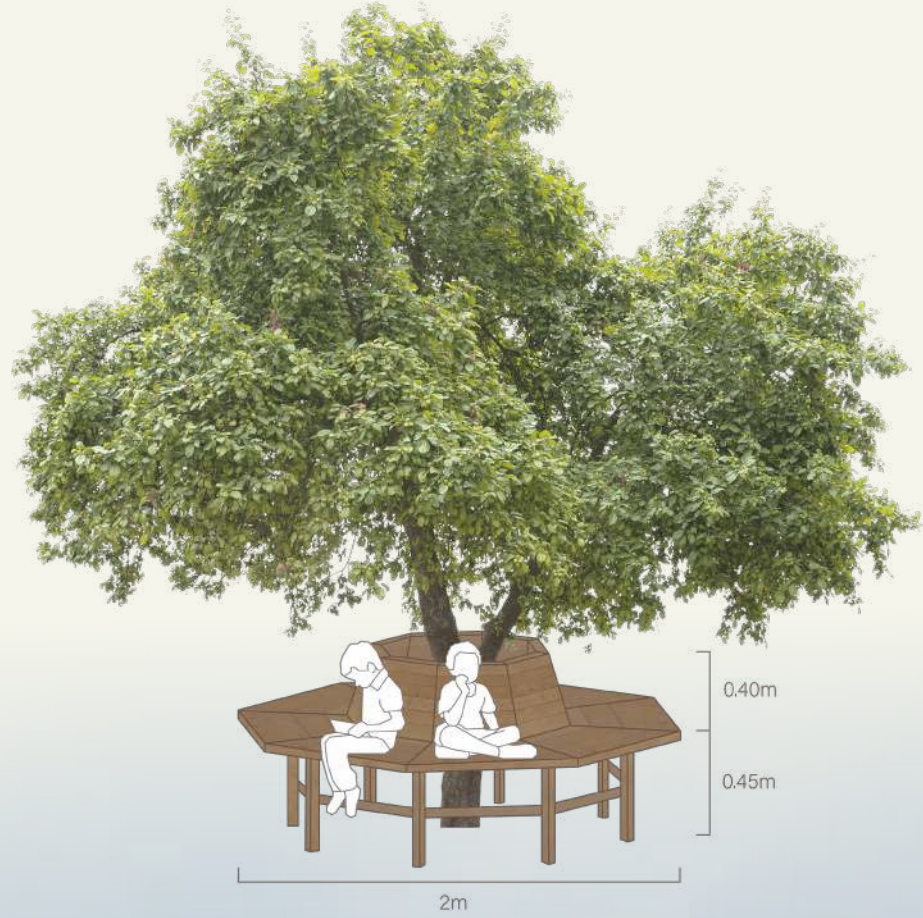
Äppelträd (befintligt)
malus, okänd sort

Päronträd (befintligt)
pyrus, okänd sort

Bilder genererade med hjälp av AI.

Trädbänk

Skogsträdgården

I skogsträdgården växer bärbuskar och perenna örter. Här är karaktären betydligt mer vild än i resterande skolträdgård. I skogsträdgården återanvänds en stor del av det växtmaterial som redan fanns runt om i skolträdgården.

Inbäddat i vegetationen står ett grillhus med gott om plats för en hel klass att samlas. Utöver en generös grill finns även arbetsbänk och tvätthö för möjlighet att både förbereda och tillaga enkla måltider. Grillhuset skyddar mot både nederbörd och sol och kan med fördel nyttjas under både sommar- och vinterhalvåret, vilket gör den till en perfekt samlingsplats för utomhuslektioner året om. Den tidigare nämnda ätbara promenaden slingrar sig också genom skogsträdgården och längs vägen kan man plocka bland annat vinbär och blåbärstry.

Växtförslag skogsträdgården

Krusbär (befintligt)
ribes, okänd sort

Vallört (befintligt)
symphytum officinale

Amerikanskt blåbär (befintligt)
vaccinium corymbosum, okänd sort

Rabarber (befintligt)
rheum rhabarbarum, okänd sort

Mullbär (befintligt)
morus, okänd sort

Citronmeliss (befintligt)
melissa officinalis

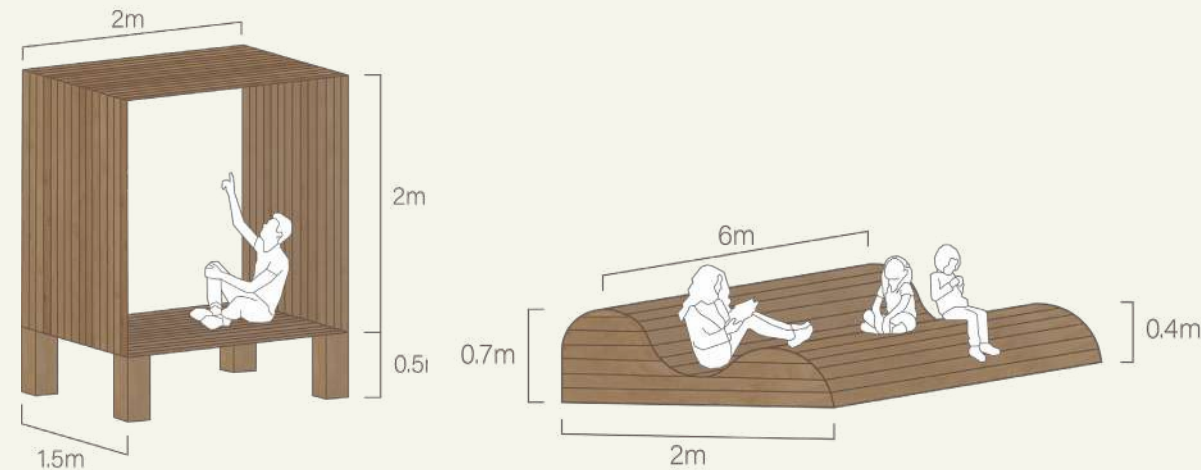
Bilder genererade med hjälp av AI.

Solsidan

Solsidan har fått sitt namn efter det härliga söderläge som platsen är belägen i. Här finns gott om utrymme för att hänga, exempelvis vid den generösa sittmöbelen med böjda former som bjuder in till en stunds avkoppling i vårsolen. Utöver sittmöbelen finns också tre stycken krypin i trä, vilka rymmer upp till fyra barn som vill läsa, äta eller kanske samtala mer avskilt. Dessa tre krypin är placerade och vridna så att insynen sinsemellan dem är så liten som möjligt för att skapa möjlighet till en mer ostörd vistelse.

På solsidan finns också lekfulla portaler i trä som är placerade längst med den slingrande gångvägen som leder vidare in i skolträdgården, detta för att göra promenaden genom skolträdgården mer spännande och dynamisk för barnen. I ett antal vattentankar i anslutning till den stora förrådsbyggnaden på solsidan, samlas dagvattnet från taket på den stora ladugårdsbyggnaden. Tanken är att detta ska kunna användas till vattning och det finns även ett pedagogiskt värde i att kunna visa barnen hur regnvatten kan samlas och användas.

Trämobler

Fjärilsrabatten

I fjärilsrabatten finns både soldyrkande sorter av perenner och lökar som avlöser varandra från februari till oktober. Flertalet av dessa växter har valts på grund av att de attraherar just fjärilar och andra pollinerare, vilket är anledningen till att planteringen fått namnet fjärilsrabatten. Att växterna som valts gynnar både fjärilar och pollinerare är dels fördelaktigt för den biologiska mångfalden, men är även ett faktum som kan användas som pedagogiskt moment i undervisningen. Delvis upphöjda och nedsänkta planteringsytor ger också utrymme för växter med varierat kroppsspråk, till exempel högre gräs eller krypande sorter av fetblad. Årstidsvariationer har också varit en viktig aspekt gällande växtvalen för att rabatten ska fungera som en fokuspunkt året runt, och därför har exempelvis växter med vinterståndare inkluderats. Fjärilsrabattens strategiska placering gör den även till en självklar fokuspunkt från det södra gångstråket såväl som den västra entrén. Den goda tillgängligheten och närheten till flera sittplatser gör det enkelt att inkludera den i undervisningen. I anslutning till fjärilsrabatten finns även en större orpogrammerad yta, vilket innebär att skolan har möjlighet att utveckla och expandera rabatten.

Syrenbersån

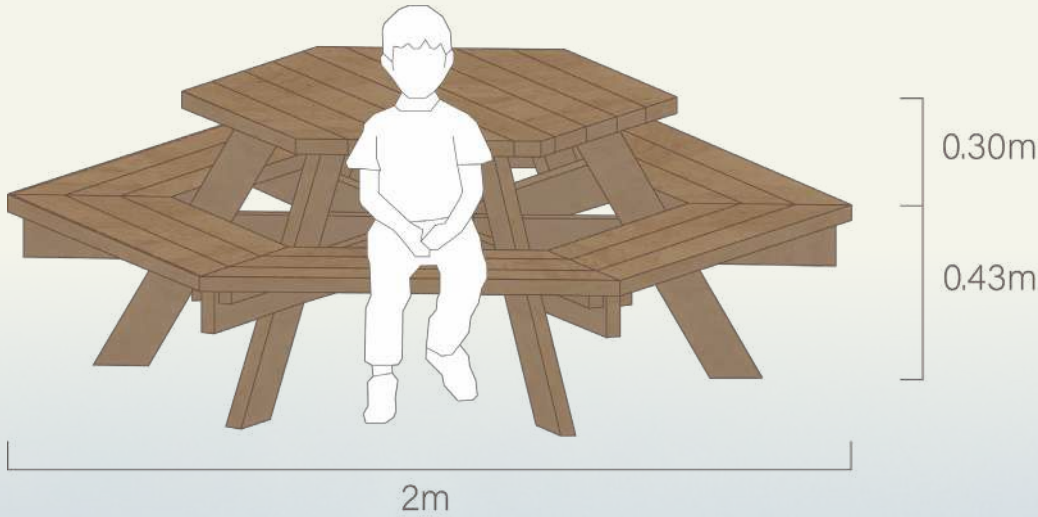
Den befintliga syrenbersån bevaras men får en ny stenläggning invändigt samt ett nytt bänkbord för att uppmuntra och bjuda in till vistelse. Detta kan på så sätt bli en trevlig umgängesplats under barnens raster. Tanken är även att syrenbersån ska kunna användas som studieplats då den utgör ett intimt och semislutet rum där barnen kan jobba ostört med olika arbetsuppgifter. Syrenbersån kan med fördel också användas som samlingsplats inför kommande utomhusundervisning, eller som reträttplats för barn behöver vara ifred en stund. Med tanke på att bersån utgör ett semislutet rum som samtidigt har god utblick över skolträdgården som helhet tror vi att den lämpar sig mycket bra som reträttplats.

Förvaltningen av syrenbersån är i dagsläget mycket eftersatt och vi rekommenderar därför en förnyrningsbeskärning, vilken innebär att ett fåtal av de äldsta och grövsta grenarna sågas av ett par decimeter från marken. Denna metod gör att syrenbersån kan behållas tät och hög, och även om de avsågade grenarna inte kommer att blomma förens kommande år finns det fortfarande äldre grenar kvar som kan bidra med vacker blomning i tid till barnens skolvslutning i juni.

Blomningsschema

Bänkbord

Achillea 'Coronation Gold'
gyllenröllika

Allium giganteum
jättelök

Allium moly
guldlök

Allium tripedale
stor honungslök

Antennaria dioica 'Rubra'
kattfot

Armeria maritima
strandtrift

Calamagrostis x acutifloria 'Karl Foerster'
tuvrör

Calamintha nepeta
stenkyndel

Crocus tommasinianus
snörokus

Echinacea purpurea 'Alba'
solhatt

Hylotelephium 'Herbstfreude'
kärleksört

Iris reticulata
våiris

Narcissus pseudonarcissus
påsklilja

Salvia nemorosa 'Caradonna'
stäppsalvia

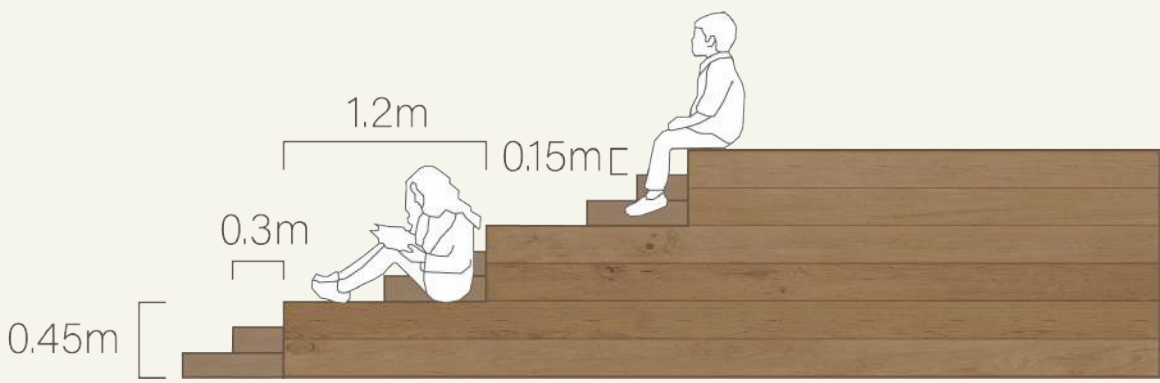

Amfiteatern

Här utnyttjas potentialen i platsens topografi genom att skapa en amfiteater i skolträdgårdens brantaste lutning. Denna amfiteater har ett flertal användningsområden, och kan exempelvis utnyttjas för uppsättning av pjäser men även som uteklassrum vid olika undervisningsmoment då det även finns en tillhörande scen i anslutning till denna. Scenen är tillgänglighetsanpassad med ramp, och det finns även en tillhörande spång till amfiteatertrappan som möjliggör för personer med rullstol eller andra framkomlighetshjälpmedel att delta i undervisningsmoment från trappans översta nivå.

Delar av amfiteatern och träspången den ansluter till är belägen under två gamla lönnar, vilket gör den till en skuggig och behaglig plats att vistas på under varma dagar. De stora träden kan även fungera som skydd mot väder och vind, vilket gör att barnen kan vistas där i både regn och rusk. Med tanke på detta skulle amfiteatern potentiellt även kunna bli en populär vistelseplats under barnens raster. Utöver de gamla lönnarna förstärks rumsligheten ytterligare genom tillägg av träd och högre buskar.

Amfiteatertrappan

Växtförslag buskar

Manchurisk forsythia
forsythia mandshurica E

Smällspirea 'Diabolo'
physocarpus opulifolius 'Diabolo'

Rödvide
salix purpurea

Trädgårdstok 'Abbotswood' E
dasiphora (Fruticosa-Gruppen) 'Abbotswood' E

Norskspirea
spirea x cinerea 'Grefsheim'

Bergbambu 'Bimbo'
fargesia murielae 'Bimbo'

Bilder genererade med hjälp av AI.

